

נגדיל התורה

במה ללומדי התורה

גליון 5
אב תשפ"ו

מפתח המאמרים

נויי סוכה אין ממעטין

הרה"ג דניאל חסין.....ב

מצות בנין בית המקדש

הרה"ג יואל גראד.....ד

אין מעבירין על המצוות

הרה"ג יצחק אלקובי.....ה

מציאה בעיר שרובה עכו"ם

הרה"ג ישראל מאיר שפיגל.....ו

מציאה ברוב עכו"ם

הרה"ג ישראל נוישטט.....ז

עירוב ע"י מקום פלוני

הרה"ג חיים ישראלזון.....ח

מילה בתוך ח'

הרה"ג ישראל יוסף שפירא.....י

סיכום סוגיית אינו מתכוון

הרה"ג חיים יצחק ויזל.....יב

נידונים בענין תפילה בציבור

הרה"ג בן ציון זיו.....טו

בענין לא תחמוד ולא תתאוה

הרה"ג דוד אריוביץ.....יח

שיחה בענין עין טובה, כעס ואמונה

הרה"ג אלחנן מנצר.....יט

תגובות לגליונות קודמים.....כ

מהנעשה והנשמע.....כו

קינה ונחמה, לעמלי אור התורה.....ל

מראות הקודש.....לא

ברכות ואיחולים.....לב

נחמת התורה

חודש מנחם אב. ימי בין המצרים. השמש יוקדת על פני האדמה, אך בלב פנימה - אש קודש של ציפייה ונחמה, יחד עם התבוננות עמוקה בחובת השעה המוטלת על עמלי התורה.

כשאנו מדפדפים בדפי ההיסטוריה היהודית המדממים של חודש אב, צפה ועולה דמותם של רבבות אלפי ישראל. במבט פלאי אל נבכי הדורות, אנו מוצאים קו ארוך ומצמרר השזור יחד שרשרת של שמונים אלף בחורי חמד, בכל תקופה ותקופה, המייצגים את גורלו, עמלו ומסירותו של העם כולו.

אב ב'תפח

רבבות ביכו את מותו של רועה נאמן. העם כולו התעטף באבל כבד. שמונים אלף בחורים צעדו שם בסך, עיניהם זולגות דמעות וממריים בבכי. כולם נשאו את שמו של המנהיג הדגול והנערץ, שנתן להם חיים ובזכותו באו לעולם.

מהותו של אותו רועה מתבטאת במשנה נוקבת: "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". אהרן הכהן לא נשא רק את רוממות 'אהבת ישראל' גרידא על שפתיו, אלא הביא אותה אל היעד העליון - "ומקרבן לתורה". חודש שלם ביכו את לכתו, אך התנחמו בהליכה העקשנית בדרכיו.

אב ג'שלט

גזירות קשות מעיבות על העם.

שמונים אלף בחורים נהרגים באכזריות נוראה על ידי נבזארות, על דמו התוסס של זכריה הנביא. מובא במדרש (איכה רבה): "מצינו שויתר הקדוש ברוך הוא על עבודת כוכבים, ועל גילוי עריות, ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על מאסה של תורה... על מה אבדה הארץ? על עזבם את תורתו". תנא שמואל: אימתי המלכות גוזרת גזרה וגזירתה מצלחת? בשעה שישאל משליכין דברי תורה לארץ. "ותשלך אמת ארצה" - ואין אמת אלא תורה. אם חלילה מושלכת התורה, מיד מצלחת המלכות.

מנחם אב ג'תתל

צרה וצוקה. חורבן בית שני דופק על השערים. שמונים אלף בחורים נמלטים אל מקום מבטחים, אל תוככי בית המקדש, אל 'היכל הקללות' - אך גופלים שם שדודים. החורבן הפיזי הגיע בעוון שנאת חנם, כתוצאה מאי-דבקות בדרכו של אהרן. שמונים אלף בחורים מנסים ברגע של מבוכה ללכת אל שורות האויב, אל צבא נבוכדנאצר, אולי ימצאו שם מענה, משהו להשיב בו את הנפש החרדה... אך במקום מים, הם מקבלים מהישמעאלים שם נאדות מלאים רוח חמה הממיתה אותם בצמא.

מנחם אב תשפ"ו

ימינו אלה. שמונים אלף בחורים ואברכים, נתונים תחת מתקפות וגזירות בלתי פוסקות. אך בניגוד לעבר, שמונים אלף הבחורים של הדור הזה מתבוננים בהיסטוריה ומפיקים את הלכה הנכון לעתיד. הם מביטים בחורבן בית ראשון ומבינים את עומק הענין של "על עזבם את תורתו" ועל שלא ברכו בתורה תחילה; הם מביטים בבית שני ומבינים את חומרת שנאת החינם; והם מביטים אלפי שנים אחורה אל בחורי משה ואהרן, ומבטיחים לדבוק בדרכם.

כיום, מול איומי סנקציות, מעצרים ומאסרים, עומדים שמונים אלף בחורים בגבורה עילאית על "עוונם" היחיד: שהם מברכים בתורה תחילה! שהם דבקים בתורת משה. הם אינם הולכים שולל אחרי הבטחות שווא, ואינם מתפתים ליפול במלתעות הצבא. הם יודעים היטב שבקצה אותן הבטחות לקריירה או לחופשיות לא ממתנים מים חיים, אלא "נאדות מלאי רוח חמה" - רוח של כפירה, ליצנות וריקנות רוחנית המכבה את הנשמה ומותירה את האדם ללא טיפת חיות אמיתית.

הם מכריזים בראש מורם כי התורה היא חיינו ואורך ימינו. שקידתם ולימודם אינם תלויים בחוק יסוד כזה או אחר, ולא בחוק לדחיית השירות. הם יודעים כי לימוד התורה הוא חוק היסוד האמיתי של הבריאה כולה: "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי". זהו חוק קיומי קדום שאינו נתון לפרשנות משפטית, בג'צית או פוליטית!

מתוך שבר, גאון. דוקא מתוך הגלות והחורבן - מתנוצץ אורו של משיח. תפילת 'נחם', ציפה לגאולה שלימה. דוקא מתוך הקושי, הרדיפה, והמצב הבלתי נתפס של לומדי התורה בארצנו, דוקא משם מתנוצץ ומתנוסס אור התורה. אור של תורה זכה וטהורה, העולה בעמל ויגיעה, ע"י מקיימי העולם.

בהודאה עמוקה לראש הכולל, ראשי החבורות, תורמים ומחזיקים, וכל המסייעים - על טרחתם העצומה בכל עת. מתוך היכלי הכוללים והשיבות של רשת "אור התורה", נמשיך להגדיל תורה ולהאדירה, ונזכה לראות בנחמת ציון ובבנין אריאל במהרה בימינו, אמן.

מערכת יגדיל תורה

הרה"ג דניאל חסין שליט"א ראש חבורת תפארת נחמן - שירה חדשה

בענין נויי סוכה אין ממעטין בסוכה

דירה סרוחה, ומשמע שזהו החיסרון של סוכה שאי אפשר להשתמש בעשר טפחים שבה, ולא מפני שיש לימוד חיצוני לפסול כשאין שיעור עשרה טפחים. (וכבר עמדו בקושיה זו האחרונים, עיין בפני יהושע לעיל דף ד' ע"ב כתב שמקרא ילפינן שיש דין מחיצה עשרה, ונפק"מ כשגובה עשרה ואין מחיצות מגיעות לסכך. וע"ע דברי הגרע"א).

והנה נחלקו הראשונים בביאור הדין בדירה סרוחה, האם בכה"ג שהי דירה סרוחה הסוכה פסולה או לא, דבריטב"א בדף ד' ע"א כתב וז"ל דבעי חלל עשרה פנוי מסכך דלא להוי דירה סרוחה ולגבי הא לא אמרינן כמאן דליתנהו דהא חזינן דאיתנהו ועבדי לה דירה סרוחה ולפיכך אפילו בדיעבד פסולה, ולא לכתחילה בלבד כדעת מקצת החכמים ז"ל ע"כ. הרי לן דשיטת הריטב"א שדירה סרוחה פסולה אפילו בדיעבד. וכן נראה מדברי רש"י שם בד"ה סבר אב"י שדירה סרוחה פסולה אפילו בדיעבד.

אך הריטב"א הביא שיש מקצת מן החכמים שס"ל שאין הסוכה פסולה. ובחידושי רבי אברהם מן ההר והמאירי דייקו כן מדברי הרמב"ם בפרק ה' הלכה ב' שאין דירה סרוחה פוסלת את הסוכה.

וא"כ נראה דבשלמא לשיטת הרמב"ם ודעימיה שדירה סרוחה אינה פסולה, י"ל דשפיר אמרינן שנוי סוכה אין ממעטים מגובה הסוכה, אך לשיטת הריטב"א ודעימיה צ"ע מדוע אין נויי הסוכה ממעטים מגובה הסוכה, והא סו"ס אין כאן חלל עשרה פנוי.

ואף לשיטת הרמב"ם יש להקשות, דהגם שס"ל שאין דירה סרוחה פסולה, מ"מ מודה הוא שלא לעשות כן לכתחילה כיון שהופך את הדירה לסרוחה, וכמבואר ברמב"ם בפרק ה' מהלכות סוכה הלכה ב' שכתב וז"ל וצריך להזהר שלא יהיו הוצין ועלין של סכך יורדין לתוך עשרה טפחים כדי שלא יצר לו בשיבתו ע"כ. משא"כ לענין נויי סוכה כתב בפרק ה' הלכה י"ח שאין ממעטים מן הסוכה בגובהה, ומשמע שאף לכתחילה אפשר ליתנם שם, וצ"ב מאי שנא נויי סוכה שאפשר ליתנם לכתחילה בסוכה מהוצין שאין ליתנם שם לכתחילה.

ובאמת שכבר בתוס' כאן בד"ה נויי סוכה בסו"ד עמדו בזה, וז"ל ולא דמי להוצין יורדין לתוך י' דפסלינן לעיל (דף ד' ע"א) משום דירה סרוחה דשאני הכא דלנוי עשוין ע"כ. אולם סתמו בביאור החילוק בניהם ולא פירשוהו.

ונראה דברשב"א בתשובה עמד בביאור שורש הדברים, דכתב בח"א תשובה נ"ו וז"ל שאלת עוד הא דתנא התם נוי סוכה אין ממעטין בסוכה. מאי שנא מהוצין יוצאין יורדין למטה מעשרה דמיפסלא משום דירה סרוחה. דהכא נמי אם תולה בה פרכילי ענבים ושמינים וסלתות כל שכן שהיא דירה סרוחה שבגדיו נפסדים. ולא חלקו בין נויין לנויין. תשובה כל שהוא לנוי אינו סרוחון. וכל שהוא סרוחון אינו נוי. ואם בעל הסוכה קץ בהן מי הזיקו לעטרה בכך. ואינו דומה להוצין היורדין ממילא למטה

א. בגמ' סוכה דף י' ע"ב 'אתמר נויי סוכה אין ממעטין בסוכה אמר רב אשי ומן הצד ממעטין'. ופרש"י וז"ל אין ממעטין - קרמין הפרוסין למעלה לנוי אין ממעטין בגובהה מעשרים להכשירה דלאו מין סככה ניהו דאי סכך הוו הוה מיפסלה משום מקבל טומאה ולא לפוסלה משום פחותה מעשרה. ומן הצד ממעטין - לה משיעור שבעה טפחים דהא אינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו ע"כ.

ומבואר ברש"י דטעמא דמן הצד ממעטין הוא מפני שהשיעור של ז' טפחים בסוכה הוא כדי שיוכל להיכנס בה ראשו ורובו, וע"ז זה שממעטין מן הצד חסר בשיעור של הסוכה ולא יכול להשתמש בז' טפחים של הסוכה.

איברא דלפ"ז צ"ע מדוע בגובהה של הסוכה אין הנויין ממעטין, ובשלמא לענין סוכה הגבוהה מעל עשרים אמה ונויי הסוכה יורדים לתוך עשרים אתי שפיר דאין ממעטין כיון שאין הסכך נכנס לתוך עשרים אמה, אך בסוכה הגבוהה עשרה והם נכנסים לתוך עשרה מדוע לא נימא דכיון שממעטים הם את השימוש בחלל י' טפחים נימא נמי שיעמטו לשיעור סוכה זו ויפסולה.

ונראה שחלוק דין גובה עשרה בסוכה מדין רוחב ז' על ז' בסוכה, דהדין דבעינן שרוחב הסוכה יהיה ז' על ז' הוא מדין האפשרויות לעשות שימושי דיורים בסוכה, ולזה אמרינן שכל היכא שנתן דבר מה בסוכה שממעט את אפשרות השימושים בסוכה יש לפסולה מחמת ששוב אינה ראויה להשתמש ולדור בה.

משא"כ הא דבעינן שגובה הסוכה יהיה עשרה טפחים אינו מדין שימוש בסוכה אלא ילפינן בגמ' לעיל דף ה' ע"ב מהכרובים שהיו מסוככים על חלל עשרה, ולר' יהודה הוא מדין שיעורים הלכה למשה מסיני, והלכך גם היכא שאין חלל עשרה פנוי לשימוש נמי הסוכה כשרה, כיון דבעינן חלל עשרה והאיכא, ושפיר אמרינן שגם היכא שנויי הסוכה נכנסים לתוך שיעור י' טפחים בסוכה אינם ממעטים מגובהה לא להכשירה על ידם ולא לפוסלה על ידם.

אך אכתי צ"ע דבגמ' בדף ד' ע"א 'היתה גבוהה עשרה טפחים והוצין יורדין לתוך עשרה סבר אב"י למימר אם חמתם מרובה מצלתם כשרה, אמר ליה רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה'. וחזינן שכאשר גובה הסוכה הוא עשרה אך יש הוצין שנכנסים לתוכה ומפריעים את השימוש בסוכה שבכה"ג חשבינן לסוכה כדירה סרוחה, וא"כ ה"ג נימא שכאשר נויי הסוכה יורדין לתוך עשרה שיחשיבו להאי סוכה כדירה סרוחה.

ובאמת שבלאו הכי יש להקשות סתירה בין הגמ', דבגמ' בדף ה' ע"ב מבואר דהא דבעינן חלל סוכה עשרה טפחים הוא מחמת דילפינן ליה מהכרובים שהיו מסוככים על חלל עשרה, ולר' יהודה הוא מהלכה למשה מסיני דשיעור סוכה עשרה טפחים, ומאידך בגמ' בדף ד' ע"א מבואר שכאשר אין חלל עשרה הסוכה נחשבת

מעשרה דאנן סהדי דנפשו קצה בהן ע"כ.

וחזינן בדבריו דדירה סרוחה הוא פסול לא רק מחמת מה שאי אפשר להשתמש בסוכה זו, אלא הוא מטעם דמניעת שימושים הבאה מחמת הוצין יורדין לתוכה יוצרים 'סירחון', אך בסוכה שנותן בה את הנויים מדעתו ע"כ אינם סירחון לגביו, ולכן אין הסוכה פסולה.

ונראה דאף לשיטת הריטב"א שביאר בדף ד' ע"א דהא דדירה סרוחה פסולה הוא מפני שבעינן חלל עשרה פנוי מסכך, והכא לכאורה הגם שאין החלל מלא בסכך, מ"מ מלא הוא, ואמאי כשרה הסוכה. ע"כ יודה הריטב"א דנויי סוכה אינם מעכבים, דעיין בריטב"א כאן שכתב בביאור דינא דנויי סוכה אין ממעטין וז"ל פי' בשאין בחללה אלא עשרה ואפילו צלתן מרובה מחמתן דבטילי גבה כיון דהוו נוין דידה, ומן הצד ממעט דהשתא ודאי ממעטי תשמישתה ומשוו לה דירת עראי דעראי ע"כ. ומשמע שמודה הוא שכשרים כיון שבטילי גבה.

ואם נרצה להשוות את דבריו זה לזה, יש לבאר שהפסול של הוצין יורדין לתוכה, הוא בזה שאין חלל עשרה פנוי, אך כאשר חלל הסוכה מלא בדברים שבטלים לגבי הסוכה מטעם שבאו לשמש את הסוכה עצמה, ע"כ לא חשיב כדבר חיצוני הממלא את הסוכה, ולכן הסוכה כשרה.

ולפי המתבאר עד השתא עולה, שהדין שצריך גובה עשר טפחים בסוכה, הוא דבר הנלמד מהלכה למשה מסיני או דילפינן ליה מכרובים, ומשם ילפינן שצריך שיעור חלל עשרה בסוכה, ולכן מה שתלוי בתוך הסוכה לא ממעט משיעורה כיון שאין זה סותר לשם חלל עשרה, אך יש הלכה נוספת של שהסוכה תהיה ראויה לשימושים, ולכן נווי סוכה מן הצד ממעטים בשיעור רוחב הסוכה, אך כל זה הוא כאשר נותן שם נווי סוכה, משא"כ כשיש בסוכה הוצין שיורדין לתוכה כיון שלא נתנם שם מדעתו היא דירה סרוחה, שלרוב המפרשים פסולה ויש שהכשירו אותה בדיעבד.

ב. איברא דאכתי יש לעיין דכיון שהתבאר ברשב"א שהחילוק בין הוצין יורדין לתוכה לנווי סוכה הוא שאת הנויים נתנם מדעתו ולכן אין דיוריו מוסרחים מטעם שאם מפריעים לו לא היה נתנם שם, א"כ היה צריך להיות שבכל נווי סוכה לא ימעטו, ואף מן הצד, ומדוע מן הצד ממעטים.

ואין לומר שהחילוק בניהם הוא כמו שכתבנו בתחילת דברינו שהדין גובה עשרה בסוכה אינו דין בשימושי הסוכה אלא העיקר שיהיה בה חלל עשרה, דהא מהדין של הוצין יורדין לתוך עשרה חזינן שגם דבר שיורד מגובה הסוכה יכול לפסול את הסוכה, ועל זה חילק הרשב"א בין הוצין לנווי סוכה, והחילוק של נווי סוכה שנתנם מדעתו קיים גם כאשר נותן את הנוי מן הצד, וא"כ נכשיר לנווי סוכה מן הצד הגם שממעטים הם מרוחב הסוכה.

ומה שצריך לומר בזה הוא ששיעור ז' על ז' בסוכה הוא שיעור

מינימום, ולכן בפחות משיעור זה אי אפשר להשתמש בסוכה, וכאשר יש דבר שמפריע לשימוש בסוכה אין נפק"מ בין אם הוא נוי או לא, דסו"ס צריך מרווח שימוש שהצטמצם על ידי דברים נוספים שלא נותנים אפשרות שימוש בסוכה לראשו רובו ושולחנו, ולכן הסוכה נפסלת בזה אף כאשר נותן שם נווי סוכה.

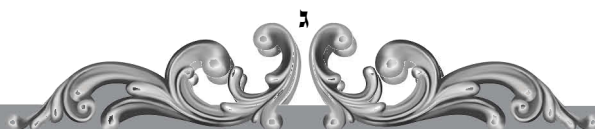
משא"כ שיעור עשרה דסוכה י"ל דאינו שיעור שימוש מינימום בסוכה, אלא בעצם שייך להשתמש בסוכה אף בשיעור פחות מ' טפחים, ומה שבעינן שיעור חלל עשר טפחים זה הדבר הנלמד מכרובים ומהלכה למשה מסיני, והלכך כל היכא שלא מיעטו את חלל הסוכה ע"י שהתבטלו למקום הסוכה ורק מפריעים את השימוש, בזה י"ל דאם יפריעו את שיעור השימוש המינימלי בסוכה (שלא התפרש לן שיעורו) בזה גם בנווי סוכה הסוכה תיפסל, אך אם מיעט רק משיעור עשרה אף עדין שייך להשתמש בסוכה אין הסוכה נפסלת מחמת כן.

איברא דחילוק זה דוחק יש בו, ובפרט שמסתמות הגמ' בדף ד' ע"א שפסלה הוצין יורדין לתוך עשרה, והגמ' לא תולה זאת באורך ההוצין כדי שנבדוק האם מעכבים את השימושים בסוכה או לא, ומשמע שכל היכא שנכנסים לתוך עשרה מעכבים את השימוש בסוכה, והלכך אכתי יש לעיין בביאור החילוק בין נויים מלמעלה לנויים מן הצד.

ומצינו בזה כמה ביאורים, דהר"י מלוניל על הרי"ף כתב וז"ל נווי סוכה אין ממעטין. בגובה מיירי, ובגובה אדם יכול לצמצם קומתו מעט, או להסב, ולא הוי דירה סרוחה. אבל מן הצד ממעטין משיעור ז' טפחים דהא אינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, ובישיבה אין אדם יכול לסבול דוחק הישיבה ע"כ.

ורבינו מנוח על הרמב"ם בפרק ה' הלכה י"ח כתב וז"ל מיני פירות וקרמים וסדיגין הפרוסין למעלה לנוי אין ממעטין בסוכה בגבהה וכו' משום דלאו מין סככה נינהו דאי סיכוך הוה הוה מיפסלא משום מסכך בדבר המקבל טומאה, וא"נ אין ממעטין לפסלה אי הויה פחותה מעשרה מיהו אינה כשרה לכתחלה דלמא שביק לה ונפיק וכו' אבל ממעטין ברחבה שאם היה שיעור רוחב הסוכה שבעה טפחים ותלאן מן הצד ממעטין דכיון דכשרין לעשות מהן דופן הוו להו כמחיצה וממעטין שיעור הסוכה לפסלה ע"כ.

והערוך לנר כתב על תוס' ד"ה נווי לבאר את חילוק הדברים, שדין זה שצריכה הסוכה להיות גבוהה עשרה אין אנו יודעים אלא מדרשה, כמבואר לעיל בדף ה', ומשמע שבלא זה הסוכה ראויה לישיבה אף בפחות מגובה עשרה, אלא שהיא דירה סרוחה, וכאן שמדובר בנווי סוכה לא שייך לפסול משום דירה סרוחה כמו שכתבו התוס' שמאחר ונעשה לנוי אין הסוכה נחשבת לדירה סרוחה, משא"כ לענין רוחב שבעה טפחים, דבר זה אנו יודעים מסברא שאין הסוכה ראויה לישיבה בפחות מרוחב זה, ולכן כשיש נווי סוכה הממעטים את שיעור רוחבה אינה ראויה עוד לישיבה, ולכן נפסלת היא בכך.

הרה"ג יואל גראד שליט"א ראש חבורת תורת משה - שירה חדשה

בגדר מצות בנין בית המקדש

התם דלא בטלה מצוותו בכך דיכול לשורפו אחר יו"ט ע"ש, והיוצא מדבריהם דהא דעשה דוחה לא תעשה הוא דווקא במקום שלא יהיה זמן אחר של התר אבל אם יוכל לקיים את העשה בזמן אחר שאז אין איסור של לא תעשה ואין חיוב לקיים את העשה דוקא עכשיו בזה ימתין לזמן שיעבור האיסור ויקיים את העשה דחשיב אפשר לקיים שניהם ולא אמרינן שידחה העשה את הלא תעשה.

אבל שיטת הרשב"א שכן יקיים את העשה עכשיו וידחה את הלאו דכיון שיש עליו עכשיו מצות עשה לעשות אין צריך להמתין למחר ולא חשיב אפשר לקיים שניהם, והביא הרשב"א ראייה ממה שכתוב שם (יבמות ו'). דלולי הפסוק "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו" העשה של בנין בית המקדש היה דוחה את הלא תעשה של שבת, רואים שאף שאפשר לקיים את העשה של בנין בית המקדש אחרי שבת בכל אופן שייך לדון שהעשה ידחה את הלא תעשה, ואי כדברי התוס' אין צד שידחה דיכולים להמתין למחרת ואז יבנו.

והק' הקהילות יעקב (יבמות ס' ה'), מה יענו תוס' על ראית הרשב"א מעשה של בנין בית המקדש.

ותירץ דדעת התוס' דמצוות בנין בית המקדש אינה רק מעשה הבניה אלא המצווה נמשכת תדיר גם אח"כ שהרי תכלית המצווה שיהיה בית המקדש בנוי ועומד ובכלל מצוות בנין בית המקדש הוא גם לשמור ולדאוג שיהיה תמיד שלם בבנינו, וכמו מצוות ציצית ותפילין דכל רגע שהם עליו מקיים מצווה ולכן לא שייך כלל לומר על בנין בית המקדש דאפשר למחר כיון שמצוותו תדיר בכל יום ובכל רגע שיקדים מקיים יותר מצווה, ואינו דומה לשריפת נותר מקדשים שמתקיים רק פעם אחת ואותה מצווה שיש לו יוכל לקיימה למחר ולא יפסיד כלום מקיום המצווה למחר.

ודעת הרשב"א היא דאף שיש גם מצווה שבית המקדש יהיה בנוי מ"מ זהו חלק אחר במצווה והמצווה הראשונה היא עצם בנין בית המקדש ובשעה שעוסק בבנינו לא מקיים את החלק השני שהוא התכלית שיהיה בית המקדש בנוי ועומד דזה מתקיים רק בשעה שנגמר בנינו ולכן עתה העשה היחיד שלפנינו הוא עצם בנין בית המקדש ואת זה יוכל לקיים למחר, ולכן הוכיח מהכא שאף עשה כזה יוכל לדחות לא תעשה שהרי העשה שיהיה אחר כך תדיר בזה שיהיה בית המקדש בנוי עוד לא התחיל עכשיו, ואם נבוא לדון דין עשה דוחה לא תעשה מטעם שע"י הבניה יהא לאחר זמן בנין יום אחד מקודם, זה אינו דלא הוה בעידנא וכיון דעכשיו לא מקיים אותו אין הוא דוחה, ע"ש.

אך מעתה קשה דלפי סברת הקהילות יעקב בשיטת תוס' שמצוות בנין בית המקדש היא מצווה אחת ששייכת תדיר הדרא קושיא

הנה מצאנו שיש שני זמנים בהם יש איסור בנין בית המקדש הראשון במס' יבמות (ו'). דאמרינן יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת ת"ל "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו" כולכם חייבים בכבודי, והשני במסכת שבועות (ט"ו:) שם אמר אב"י מניין שאין בנין בית המקדש בלילה שנאמר "וביום הקים את המשכן" ביום מקימו בלילה אין מקימו.

וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה (ה"ב) "אין בונין את המקדש בלילה שנא' וכו'" ובסוף ההל' "ואין בנין מקדש דוחה יום טוב", והוסיף שם "והכל חייבים לבנות ולסעד בעצמם ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר".

והקשו האחרונים דהא קי"ל דכל מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכגון מצות תפילין שאינה נוהגת בשבתות ובימים טובים וכן בלילה דמש"ה הוה מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, וא"כ הכא נמי כיון שמצוות בנין בית המקדש אינה נוהגת בשבתות וימים טובים ובליילות הוי מצוות עשה שהזמן גרמא ומדוע נשים חייבות.

ותירצו האחרונים [שו"ת בנין יצחק או"ח סי' ג' סק"ז] על פי יסוד המובא בטורי אבן (חגיגה ט"ז:) דדווקא מצווה ששייכת תמיד בכל רגע מחדש ואסורה בלילה שאז הלילה מבטל את המצווה ומפסידה ומה שיקיים למחרת הוא חיוב חדש ולא תשלומים הוא דהוי מצות עשה שהזמן גרמא דהזמן גורם את ביטול מצוותו לגמרי כשנגמר זמנה, וכגון מצות ציצית ותפילין שכל רגע הוא חיוב בפני עצמו והלילה מבטל את האפשרות להמשיך ולקיים את המצווה ואין תשלומים על זה דהא למחר הוא חיוב חדש בפני עצמו, אבל מצווה שאינה תמידית אלא חיובה הוא פעם אחת וכגון מצות מילה או סמיכה על הקרבן גם כשקבעה התורה שזמנה רק ביום בזה אין הלילה מבטל את חיובה שהרי למחרת חוזר וניעור אותו חיוב שהיה לו אתמול רק שהלילה מפסיק שבאותו זמן לא יוכל להשלים את חיובו ואין הלילה מוסיף או מגרע מהמצווה דסוף סוף כשעשה למחרת את המצווה היא התקיימה כהלכתה באותה מידה ולא נחסר מהמצווה כלום בזה שלא יכל לעשותה בלילה, ולכן אינה נחשבת מצות עשה שהזמן גרמא, ולכן במצוות אלו של מילה וסמיכה צריך פסוק למעט נשים, ועי"ש שהאריך בראיות לזה.

ועל פי זה כתבו האחרונים שאף מצוות בנין בית המקדש עיקר המצווה היא מעשה אחד לבנות את בית המקדש ואותה מצווה חוזרת למחרת ואין הלילה מפסיד חלק מן המצווה ואין זה מצות עשה שהזמן גרמא, ולכן נשים חייבות בו.

אלא שמצאנו דעה נוספת בהגדרת מצוה זו של בנין בית המקדש, דהנה במסכת יבמות (ה:) בדין עשה דוחה לא תעשה הקשו תוס' (ד"ה כולה) אדילפינן מכלאים בציצית דדחי גילף משריפת קדשים דלא דחי דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט, ותירצו דשאני

הרה"ג יצחק אלקובי שליט"א ראש חבורת עמוד היומי - חניכי הישיבות, רשב"י

בדין "אין מעבירין על המצוות"

ובשיעורי הגר"מ פיינשטיין כ' לפרש דבזה גופא נחלקו אב"י ורבא אם אפשר גם ללמוד את דין ה"אין מעבירין" ולכן זה שייך גם בב' בנ"א, או שכל הדין הוא רק "אל תחמיצנה", ולכן הכא דהוה ב' בנ"א זה לא שייך.

והי' אפשר לומר עוד בביאור דעת אב"י - דס"ל דה"העברה פורתא" הזאת שיש בכך שהמזבח משוך כלפי חוץ קימעה - אי"ז נחשב ל"העברה", כי סוף סוף זה נמצא באותו מקום וכל כמה שאין "הקדמה הניכרת" אי"ז זלוזל ולא נחשב "מעביר". ולכן ס"ל לאב"י דכ"מ שנחשב "העברה" היינו דוקא היכא דמצוה אחת מזומנת לפניך והשניה לא מזומנת כלל. שבזה הדין שאסור להעביר עליה, אבל בכה"ג אי"ז נחשב "העברה" מה שא"כ רבא פליג עליה וס"ל דכל העברה אפילו כל דהוא נחשבת "העברה", ולפי"ז א"ש דרך "רבא" - לשיטתו - אמר ש"מ מדר"ל שאסור לעבורי דרעא אטוטפתא, כי לאב"י כמו שה"העברה פורתא" ד"מזבח משוך קמעה" לא נחשב ל"העברה" כך גם ב"דרעא לטוטפתא" וביותר דלכא"ז זה גם ק"ו, א. כי זה יותר קרוב. ב. ד"דרעא וטוטפתא" י"ל - שמכיון שהאדם נמצא באותו מקום, ורק ידו היא זו שצריכה להחליט בין הראש ליד, בכה"ג אי"ז נחשב העברה, דאי"ז "העברה חשובה" רק כאשר כולו מעביר על המצוה. ועוד שייכול להגיע אל הראש שלא בדרך היד דוקא כי כך דרכה של היד לנוע להתקרב ולהתרחק בכל האפשרויות וכאשר נמצא בצד הרי שהיא קרובה אל הראש יותר מן היד וא"כ אי"ז בהכרח העברה. וא"כ ודאי שאי"ז "הקדמה הניכרת" ולכן לא חשיב "מעביר".

ואולי לפי"ז אפשר קצת לפרש את ד' הגמ' "היכי עביד וכו'" כי בהשקפה ראשונה היה מקום לומר שבעצם יש ענין להקדים את השל ראש כי הלא הוא יותר קדוש. ואם כל הבעי' זה "אין מעבירין", א"כ שיגיע ידו אל הראש באופן שלא יעבור דרך היד השמאלית ובכך לא יהי' כאן "העברה", וזה קמ"ל שלא רק שיש איסור לאחר את השל יד בגלל העברה, אלא דגם יש עוד ענין בזה שיקדים השל יד, ומשום הדין ד"מעלין בקודש" [וכנפס בשו"ע או"ח סי' כ"ה ס' א']. ועי'.

הגמ' (יומא לג.) מביאה "ודישון מזבח פנימי קודם להטבת חמש נרות, מ"ט אמר אב"י גמירנא סברא לא ידענא ורבא אמר כריש לקיש, דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצוות, וכי עייל להיכל במזבח פגע ברישא דתניא שולחן בצפון משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה ומנורה בדרום משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה מזבח ממוצע ועומד באמצע ומשוך כלפי חוץ קימעה, ונוקמיה להדייהו כיון דכתב ואת המנורה נוכח השולחן בעינן דחוז אהדדי, אמר רבא ש"מ מדריש לקיש עבורי דרעא אטוטפתא אסור, היכי עביד מדרעא לטוטפתא".

והק' התוס', הרי יש הלכה להקדים את השל יד לשל ראש כדכתיב וקשרתם והדר וכתבתם. ות' דמיירי לענין חליצה או לענין משמוש. אמנם רש"י שלא מפרש כך צ"ב מה יענה על ק' תוס'.

וכ' התורי"ד, שהעדיף רבא ללמוד זאת מדר"ל, דמצד הקרא לא היה הכרח שהפסוק בא להורות על סדר ההנחה.

אמנם אכתי צ"ב א. מה הפלוגתא בין אב"י לרבא - דלא נראה דאב"י לא ס"ל להא דר"ל.

ב. צ"ב מאי ש"מ מדריש לקיש וכו' - דלכא"ז זה פשוט שכן, ומאי רבותיה.

ג. מה הפשט "היכי עביד מדרעא לטוטפתא", דלכא"ז אינו מובן, דודאי אם אסור אז צריך לעשות באופן המותר.

והנה, יש לעיין בכל האי עניינא, מה זה נוגע ל"אין מעבירין", הרי הכהן שהיה זוכה בדישון זה לא הי' אותו כהן שזכה בהטבת הנרות, וא"כ היאך זה קשור ל"העברה על המצוות".

והנה ב"חזון יחזקאל" (על התוספתא, קרבנות, ו, ג) כ' דב' עניינים הן. א. "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה". ב. "אין מעבירין על המצוות". והנה הדין של "אל תחמיצנה" זה דין על ה"גברא" שלא יחמיץ את המצוה, וזה אכן לא שייך בב' בני אדם, אמנם הדין השני של "אין מעבירין" זה הלכה בגוף המצוה שיש להקדימה, וממילא זה שייך גם בב' בנ"א. ולכן הכא שייך ג"כ האי עניינא.

והנה במס' סוכה (מ"א ע"א) מבואר שבית המקדש השלישי יוכל להיבנות ביום טוב וכן בלילה, והק' רש"י דהא קי"ל דאין בנין בית המקדש בזמנים אלו, ותיירץ שזהו דווקא בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד שאנו מצפים בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך, וכ"כ תוס' שם.

ויש לדון האם בבית המקדש השלישי יהיה שייך לנו מצוות בנין בית המקדש, דאם נאמר שיש שני חלקים נפרדים במצווה אפשר לומר שגם שלא יהיה את מצוות הבנין בפועל מ"מ לאחר שירד בנוי מהשמים יתחיל מצוות קיום ושמירה שיהיה שלם בבנינו, אבל אם הכל מצווה אחת אולי עד כמה שאין אנו מצווים לבנותו איך יחול

לדוכתא מדוע נשים חייבות הא הוי מצוות עשה שהזמן גרמא כיון שהלילה מפסיק ומגרע מקיום מצווה זו כציצית ותפילין.

ואכן לפי תוס' נצטרך לומר תירוץ אחר המובא באחרונים [הר המוריה (הל' בית הבחירה פ"א סקכ"ח) וקהילות יעקב (שבועות סי' י')] דהאיסור לבנות את בית המקדש בלילה, הוא דווקא בגוף הבנין עצמו - ההקמה, אבל כל ההכנות הנצרכות לבנין בית המקדש כאריגת היריעות וכדו' מותרות בלילה והם חלק מהמצווה ולכן אי"ז מצוות עשה שהזמן גרמא.

הרה"ג ישראל מאיר שפיגל שליט"א חבורת חושן משפט - שירה חדשה

מציאה בעיר שרובה עכו"ם

כנסיות הוי רוב עכו"ם הגם שבפועל רוב הבאים שם הוי ישראל, מ"מ פ' הראשונים דקרי לה רוב עכו"ם דהגויים מצויים שם ודרכם לחפש אחר האבידות קרי ליה רובה עכו"ם ומשום יאוש דסבור שהעכו"ם ימצאנה ויטלנה.

י. וכן מבואר בשו"ע לדינא שסגי בטעמא דיאוש לחוד בהא דחבית יין בעיר שרובה עכו"ם דמותרת משום אבידה ואסורה משום סתם יינם ואם בא ישראל ונתן סימניה היין מותר, והא קמן אף דידעינן דנפל מישראל דהוא נתן סימניה ונאמן להתיר האיסור דסתם יינם מ"מ אינן חייב להחזיר והוא מטעם יאוש לחוד.

דין המציאה בעיר שרובה עכו"ם ומציאה במקום שיש רוב ישראל או להיפך יא. ברמב"ם מבואר וכו' בטור ובשו"ע להדיא דאזלינן בתר מקום המציאה בין לקולא ובין לחומרא, והיינו בעיר שרובה עכו"ם ומציאה במקום שמצויין בו רוב ישראל חייב להכריז ובעיר שרובה ישראל ומציאה במקום שמצויין בו נכרים הרי אלו שלו.

יב. הפרישה האריך לדון באופן דאיכא מחצה על מחצה ומסקנתו דאם במקום המציאה איכא רוב אזלינן בתר רוב, ואם יש שם מחצה על מחצה אזלינן בתר רוב העיר עי' בדבריו ס"ק ה-ו וכך העלה לדינא בסמ"ע. והט"ז פליג עליה יואב דבריו להלן.

יב. לענין רוב עכו"ם והמציאה במקום שמצויין בו רוב ישראל חייב להכריז, מקור דבריהם הוא מהס"ד דבתי כנסיות קרי ליה רוב ישראל ובפשוטות מייירי גם בעיר שרובה עכו"ם, כך הוכיח הגר"א בבאוריו. ובאופן דרוב העיר ישראל והמציאה במקום שמצויים בו הגויים נלמד מההיא דאמרין כ"ד ב' מצא בשוקא דבי דייסא או בשוקא דגלדאי כו' ופירש הרא"ש ס' ז' משום דמקומות ההם רוב גוים מצויים בהם משמע אף על פי דכל העיר רובה ישראל הוא.

יג. בפרישה וכן הוא בסמ"ע הק' מ"ט אזלינן בתר מקום המציאה הרי קי"ל רוב וקרוב אזלינן בתר רוב, ותי' דדינא דרוב וקרוב אזלינן בתר רוב הוא רק כאשר אין הכרע על מקום הספק עצמו וע"כ דאתי ממקום אחר בזה אמרינן דהולכים אחר הרוב אולם הכא יש הכרעה של רוב על מקום המציאה לא אזלינן בתור רוב העיר כלומר שעיקר דין רוב הוא רוב העיר ומקום המציאה הוא בגדר קרוב אלא דבמקום שיש הכרעה של קרוב דזה המקום עצמו לא אזלינן בתר רוב.

יד. אולם הט"ז פליג עליה וס"ל דבכה"ג נמי דיינינן ליה כרוב וקרוב, ומ"מ ניחא דינא דהשו"ע מטעמא אחרינא וז"ל 'ולא מהני כאן שום רוב אלא לענין יאוש בעלים, דבמקום רוב גוים הוי האבידה של מוצאה דאפילו נפלה מישראל מיאש לה, אבל במקום דלא הוי יאוש צריך להכריז אפילו אם הרוב גוים ומיעוט ישראל, דלא מהני לזה רוב כלל כיון דאפשר בהכרזה'.

טו. נמצא מבואר אפוא לדעת הט"ז דלענין מציאה לא אזלינן כלל בתר רובא לתלות שמעכו"ם נפל כיון דאפשר בהכרזה וכל הענין של עיר שרובה עכו"ם הוא לענין יאוש. וזה צ"ע טובא דהראשונים פ' טעם זה בשיטת רבנן דפליגי עליה דרשב"א, אולם להלכה קי"ל כרשב"א דלא חיישינן להכי דאפשר בהכרזה, דסו"ס אזלינן בתר רובא.

טז. הנפק"מ אם טעם ההיתר שתולים שנפל מן העכו"ם או משום יאוש א. האם יש חיוב השבה לפנים משורת הדין ב. האם זוכה באופן דהוי יאוש שלא מדעת למאי דקיי"ל דלא

הוי יאוש ג. לדעת הפנ"י באופן דהוי

סיכום סוגיית מציאה בעיר שרובה עכו"ם שו"ע סי' רנ"ט ב"מ דף כ"ד

א. בברייתא כ"ד ע"א מובא שיטת רבי שמעון בן אלעזר שהמוצא בעיר שרובה עכו"ם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים.

ב. הגמ' דנה בחמש ספיקות בזה א. האם רשב"א התיר גם ברוב ישראל ב. האם רבנן נחלקו על רשב"א ברוב ישראל ג. האם רבנן נחלקו גם ברוב עכו"ם ד. האם הלכה כמותו ברוב עכו"ם ה. האם הלכה כמותו ברוב ישראל.

ג. נחלקו הראשונים להלכה, דעת רוב הראשונים שקי"ל כרשב"א רק ברוב עכו"ם, וכ"פ הרמב"ם והטו"ש. אולם שיטת הראב"ד הו"ד ברא"ש ובב"י, שהלכה כמותו גם ברוב ישראל דאמרין הרי אלו שלו, ועי' ברא"ש מקורו מהגמ' ועי' בבאור הגר"א ס"ק ח' שהשיג עליו וברש"ש יישב דבריו.

ד. בבאור טעמו של רשב"א ברוב עכו"ם התוס' צידדו שההיתר הוא משני טעמים גם שתולים שנפל מהעכו"ם וגם מפני יאוש, ונפק"מ באופן שראה שנפל מישראל דמ"מ אמרינן הרי אלו שלו מפני שנתיאשו הבעלים. ולהלן יואב עוד ה' נפק"מ בין הטעמים.

ה. ובבאור טעמו של רשב"א להצד דמתיר גם ברוב ישראל כתבו התוס' דאיכא אינשי דלא מעלי אמנם זה שייך רק במקום שהרבים מצויים שם כעין סרטיא ופלטאי. אבל לא בסימטא וכו"ב. וצ"ע טובא מהסוגיא דדף כ"ו שעשאו פונדק לג' ישראל דאמרין בגמ' דלרשב"א הרי אלו שלו.

ו. ביאור שיטת חכמים ברוב עכו"ם, להטעם של תליה בעכו"ם כתבו התוס' בדף כ"ג דבמקום שאפשר לברר מי המאבד לא מתירים, ובכוונת דבריהם לכאורה נראה כמש"כ בב"ב כ"ד דהוי תקנת חכמים לא לסמוך על הרוב כשאפשר לברר. ולהטעם של יאוש לא נתבאר בהדיא בתוס' טעמיהו דרבנן והאחרונים העי' בבאור התוס' שם, וצ"ל דסברי שהאדם אינו מתיאש גם על צד רחוק דימצא האבידה ולא שייך בזה דיני רוב דהוא נידון על להבא.

ז. הראב"ד ביאר טעמיהו דרבנן ברוב עכו"ם דאין הולכים בממון אחר הרוב וכך נראה בלשון רש"י להלן עמוד ב'. וקשה דלכאורה בדין זה נחלקו בזה רב ושמואל בב"ב צ"ב ב' האם הולכים בממון אחר הרוב ולא מצינו למי שיתלה פלוגתתם בפלוגתת רשב"א וחכמים דהכא. והאחרונים העירו בזה עוד ג' קושיות א. דבמקום דליכא מוחזק כו"ע מודו דאזלינן בתר רוב ובאבידה ליכא מוחזק כמבואר בתוס' לעיל כג א'. ב. דאינו מפרש מ"ט ליכא יאוש. ג. דלכאורה במשנה במכשירין פ"ב מ"ז איתא להדיא דלענין אבידה אזלינן בתר רוב ובאופן דנמצא תינוק בעיר שרובה ישראל דדיינינן ליה כישראל, ובגמ' בכתובות ט"ו ב' מפרש דאיירי לענין להחזיר לו אבידתו וע"כ דאזלינן בתר רוב, ומכאן אתה למד דכן הדין דברוב עכו"ם אי"צ להחזיר לו אבידה ומהאי טעמא דאזלינן בתר רובא.

ח. ובביאור שיטת רש"י והראב"ד נראה דלענין הקושיא הג' צ"ל דחלוק האם הספק הוא בגוף הממון למי הוא שייך דלא אזלינן בתר רובא ובמתני' דמכשירין הנדון אינו על הממון אלא על האדם ובוה קובעים דינו כהרוב גם לענין הממון. ובבישוב קושיא הב' צ"ל דרבנן לא חיישי ליאוש כלל כיון דהוי דבר שאפשר לברר אצל המאבד אחר שיתן סימניה.

ט. יש להוכיח בפשיטות שסגי בטעמא דיאוש מהא דמסקינן דבתי

הרה"ג ישראל נוישטט שליט"א חבורת חושן משפט - שירה חדשה

מציאה ברוב עכו"ם

בדעת המחבר. והסברא לא להתחשב בתליה, ואע"ג דבכה"ת אזלינן בתר רובא והיה לנו לומר כל דפריש מרו"פ, ואפילו לשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב מודה היכא דליכא חזקה שהולכין אחר הרוב, כתבו תוס' בדכ"ג 'אלא דכל היכא דאפשר לתקן להשיב ממון לבעלים ע"י הכרזה מתקנינן' וכן בב"ב כ"ג ע"ב תוד"ה חוץ וי"ל דתקנת חכמים היא כדי לקיים מצוות השבת אבידה, כיון דיכול להתברר ע"י הכרזה אם היא של ישראל' וסברא זו הביא הט"ז כאן לגבי רוב וקרוב במקום שרוב העוברים שם גויים, ולמדקדק בסו"ד נראה שכוונתו לפרש כן בכל הסעיף דלא מהני כאן רוב תליה, רק ליאוש. ומינה דבכל גווני צריך שיהיה מדברים שידע בנפילתם.

היוצא מדבריהם שמדאורייתא תלינן האבידה ברוב גויים והוי אבידת עכו"ם, אלא דרבנן חשו למיעוט במקום שיכול להתברר ע"י הכרזה וחיבוהו להכריז, ולכן מטעם תליה לא מספיק אלא שהרי אלו שלו מטעם יאוש שתולה שמצאו גוי ומתיימש ממנו ובעינן לדיני יאוש.

ונ"מ בכ"ז לדין במוצא במקום שרובו אינו שתומ"צ בכה"ג דדיינינן להו כתינוקות שנשבו, שתליה אין כאן שהרי אבידתם אסורה, אבל יאוש יש כאן שהרי לא יחושו להחזיר והמאבד יתלה שימצאוהו אדם שאינו שתומ"צ ולא יחזירו, ולכא"ו היה נראה שהרי אלו שלו, דאהא קיימינן, מקום שאין תליה ויש יאוש, וקתני דהרי אלו שלו.

אלא שבתוס' דכ"ד ד"ה כי קאמר כתבו תוס' שהסיבה דאפילו ידע שמישראל נפל הרי אלו שלו, הוא משום שהמאבד מתיימש ואומר דגויים שקלי ליה ואפילו אם ישראל ימצאם לא יכריז דתולה דמן הגויים נפל דהם רובא. נראה שלא סגי להתוספות בהא שהמאבד תולה שגוי ימצאם, שעדיין יש צד שישאל ימצאם ויחזיר לו, ונתלה בצד הזה ולא מתיימש, אלא הוסיפו לאמר שגם על הצד שישאל ימצאם מתיימש שסבור שהישראל לא יכריז כיון דתלי דמן הגויים נפל. עי' רעק"א דכ"ד בדעת הפנ"י שסובר דבעינן גם לצד הזה, וא"כ אולי גם ברוב שאינם שתומ"צ צריך להחזיר.

כ' המחבר רנ"ט ג' המוצא מציאה במקום שישאל מציאים שם חייב להכריז, שלא נתיימשו הבעלים. ואפי' העיר מחצה עכו"ם ומחצה ישראל, או אפי' רובה עכו"ם והוא מציאה במקום שרוב העוברים שם ישראל, חייב להחזיר. אבל אם רוב העיר עכו"ם, או אפי' רובה ישראל ומציאה במקום שרוב העוברים שם עכו"ם, אינו חייב, אפי' אם ידע שמישראל נפלה ויש בה סימן, שודאי נתיימשו הבעלים. וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתו וכמו שיתבאר. עכ"ל.

דין רוב גויים מבואר בגמ' מדברי רב אסי בחבית של יין (סעיף ד) שבעיר שרובה גויים מותרת משום מציאה, כמ"כ הב"י על סעיף ב' דרשב"א אמר דהמוצא בסרטיא ופלטיא הרי אלו שלו ובגמ' בעו אי מיירי ברוב גויים או ברוב ישראל ורצו לפשוט מרב אסי ודחו דס"ל כוותיה בחדא, ועכ"פ כיון דרב אסי סבר כוותיה בחדא ברוב גויים ולא ברוב ישראל הכי קי"ל.

והסיבה שמציאה בעיר שרובה עכו"ם הרי אלו שלו יש לומר בזה ב' מהלכים, מכוח יאוש ומכוח תליה. א' שהתר האבידה הוא מכוח יאוש שכיון שרוב גויים סובר המאבד שגוי לקחה ולא יחזיר לו וממילא מתיימש, ב' מכוח תליה שתולים שאבידה הזו של גוי היא ואינה חייבת בהשבה.

והנה מש"כ המחבר אפי' ידע שמישראל נפלה ויש בו סימן שודאי נתיימשו הבעלים הוא בהכרח לטעם דיאוש דלטעם דתליה אם ידע שמישראל נפלה שוב אין כאן תליה, וזהו מש"כ שודאי נתיימשו הבעלים. וכן מש"כ המחבר שצריך שיהיה מדברים שידע בנפילתם, ולכאורה משמע דקאי על כל הסעיף, הוא גם מטעם יאוש שלפ"ז אנו צריכים לדיני יאוש שלא יהיה יאוש שלא מדעת, ולכן צריכין להעמיד בדברים שיש לתלות שידע מיד בנפילתם, אבל אם אנו תולים שהחפץ הזה של גוי למה לי שיהיה מדברים שידע בנפילתם.

איברא, דאפשר דכל ס"פ דדברי המחבר לא איירי אלא בראה שמישראל נפל ויש בו סימן ואז ליכא לטעמא דתליה ולכן צריך שיהא מדברים שידע בהם מיד, אבל בעלמא ס"ל דתלינן דמגוי נפל, וי"ל ע

לענין שהמוצא יוכל לזכות בחפץ לא אזלינן בתר רובא ומשנה לא זזה ממקומה וכן מה שמבואר בפרישה שיש משמעות לרוב העיר הגם שבמקום המציאה הוי מחצה על מחצה אזלינן בתר רוב העיר לא שייך ע"פ הראב"ד הנ"ל וצ"ע

ובאמת יש להק' עוד על שיטת הט"ז דס"ל דלא אזלינן בתר רוב לענין מציאה כיון שאפשר לברר ע"י הכרזה את קושיית הפנ"י כפי שהובא בהערה הקודמת על לשון המשנה במכשירין שזה מקור הדין למציאה בעיר שרובה עכו"ם דאינו חייב להכריז והוא דקשיא דיוקי אהדדי וביותר דהמשנה כותבת בהדיא דמחצה על מחצה חייב להכריז ומעתה תמוה דרישא דעיר שרובה ישראל חייב להכריז הוי משנה שאינה צריכה דאם במע"מ חייב בהכרזה כ"ש בעיר שרובה ישראל. ולשיטת הט"ז א"א ליישב כתי' הפנ"י דמוקי לה דהוי מע"מ בצירוף המוצא ולענין לתלות ממי נפל אינו בכלל הספק והוי רוב גויים ורק בראה שנפל מישאל חשיב מחצה ישראל לענין שלא יועיל היאוש דאף המוצא בכלל הספק ואף לא כתי' הפרישה דהוא פליג על שניהם והוא תימה.

מחצה על מחצה עם המוצא דתליה ברוב יש ויאוש ליכא ד. בעיר שרובה מומרים לתיאבון דתליה ליכא דאבידתם אסורה ויאוש איכא ה. לסברת הב"ח ביו"ד דאבידת עכו"ם מותרת אולם אינו זוכה בה דלהצד תליה לא הוי שלו ולהצד דיאוש זוכה בה ו. בראה שנפל מישאל.

ובאמת יש להעיר עוד כקושיית הפני יהושע בעיקר דינא דמתני' במכשירין בפ"ב מ"ח דלכאורה דיוקי דמתני' סתרי אהדדי דקתני המוצא בעיר שרובה ישראל חייב להכריז משמע דבמחצה על מחצה אינו חייב ומאידך קתני דבעיר שרובה עכו"ם אינו חייב להכריז ומשמע דמע"מ חייב להכריז וקשיא אהדדי. ותי' הפנ"י לא שייך לדעת הראב"ד הנ"ל וכן ביאור המשנה ע"פ מש"כ הפרישה לא שייך. דשניהם נקטו דיש שני דינים דהפנ"י ביאר דבמחצה על מחצה חייב להכריז באופן שידוע שנפל מישאל דבלא"ה פטור דהוי רוב עכו"ם דהמוצא אינו בכלל הספק ואילו ברוב ישראל חייב בהכרזה גם אם אינו יודע ממי נפל דתלינן שנפל מישאל וזה החידוש במימרא דמע"מ, אכן הראב"ד לא ס"ל כלל דאזלינן בתר רובא, ושוב התבוננתי שזה לא קשיא כלל דאפשר"ל דאדרבא לענין חיוב הכרזה ס"ל דכן אזלינן בתר רוב ורק

הרה"ג חיים ישראלזון שליט"א חבורת תורת משה - שירה חדשה

עירוב ע"י ציון מקום פלוני

ומבואר בגמ' דלדברי רב נחמן המחלוקת היא אם עיקר עירוב בפת או ברגל, דלר"י עיקר עירוב ברגל ולכך מהני גם בעשיר [דא"צ בזה קולא והקולא היא אפילו לעשיר בפת], ולר"מ עיקר עירוב בפת, וקולא דעירוב ברגל נאמרה רק לעני וכ"ש מקום פלוני. ולדברי רב חסדא לכו"ע עיקר עירוב ברגל, והמחלוקת היא אם גם במקום פלוני. ובסברת מחלוקת מה עיקר העירוב כ' ברבינו יהונתן דהנדון הוא אם עיקר עירוב בפת דכיון שמביא עמו פת גילה דעתו שישבות שם ולא במקום אחר, אבל כשמערב ברגליו לא ניכר לכל שהולך שם בעבור עירוב, אלא אמרי אינשי אם ת"ח הוא משכיה שמעתתא, ואם עם הארץ הוא חמרא איתאבד ליה והולך לבקרו שם, ולמ"ד עיקר עירוב ברגל כיון שטורח בעצמו לא על חנם הוא עושה וניכר לכל יותר מכששולח שם שליחו ובידו פת, וכשהוא בעצמו שובת שם עוקר דעתו מן העיר.

והיינו שיש שני סוגים של קניית עירוב ושבייתה, א' ע"י פת שמקום פיתו נחשב הוא כמקומו, וכנראה הוא בדומה לעירוב חצירו שע"י הפת נחשב כמקומו, וגם בעירוב תחומין כשלא ערב הרי מקום פיתא עיקר כמבואר דף עג., ויש גם עירוב ברגליו שהוא בעצמו נמצא שם וע"י כך קונה המקום.

ויש עוד אופן של מקום פלוני, שבדיבורו ומחשבתו רוצה לקנות מקומו במקום פלוני ומסיים שם מקומו, ובזה הקלו חז"ל בעניי להחשיבו כמקומו לעני תחומי.

ה] ויש לחקור אם דין דמקום פלוני הוא גדר חדש, וכמו שתיקנו פת ורגליו יש גם אפשרות של קנין ושבייתה ע"י ציון מקום פלוני.

ונראה בסוגיין דהוא מדין מערב ברגליו, והוא עוד סניף בזה, דכמו שמהני עירוב ברגליו ע"י שנמצא שם וקובע כך מקומו גם בציון מקום פלוני נחשב כאילו נמצא שם.

ובזה מיושב מש"כ בגמ' דלרב חסדא 'זו היא שאמרו העני מערב ברגליו' הוא לשיטת ר"מ, ואינו מובן לכאורה, דמה שייך לעני מערב ברגליו, דהא לכו"ע עשיר מערב ברגליו, והמחלוקת היא רק על מקום פלוני, ופרש"י מוקשה בזה דהא עדיין לכו"ע עיקר עירוב ברגליו. וצ"ל לפי מה שנתבאר דהכוונה היא דהעני מערב ברגליו ע"י מקום פלוני, דרגליו בכה"ג הוא רק לעני, ולר"מ עיקר עירוב דוקא באומר במקומו.

וסברא זו דנחשב מקום פלוני לרגליו מצינו בדינא דכי רהיט מטי, דאל"כ מה צריך שיהיה אפשר להגיע לשם אלא וודאי דע"ז נחשב כמקום רגליו כבר האידנא.

ומצאתי כן בריטב"א 'ומשום דכל שהוא מערב ברגליו חוץ ממקום רגליו אינו קונה עירוב אלא בדמצי מטי התם ברגליו קודם חשיכה קרי ליה מערב ברגליו' וכ"מ ברשב"א.

ובחזו"א שהבאנו לעיל מבואר דבעיר א"צ כי רהיט מטי משום חשיבות העיר או משום דשם מקום פיתו ולינתו, ויתכן דתליא בזה ספיקו דאי מקום פלוני הוא כרגליו ע"כ מה שאין צריך שיכול להגיע

[א] במתני' עירובין מט: מבואר דמי שהוא בא בדרך יש לו אפשרות לערב ע"י ציון מקום פלוני ובתנאי שהוא מכירו וכדלקמיה, והוא דכי רהיט להתם מטי קודם שתחשך כמבואר בגמ' נא.

ויל"ע מאימתי יכול לעשות העירוב בכה"ג, אם דוקא סמוך לשבת או מתחילת יום ו' או אפילו קודם לכן באמצע השבוע.

ב] ומבואר בגמ' דאפילו יודע לציין המקום בדיוק 'תותי דיקלא דפריק מריה מכרגא' אינו מועיל אם אינו מכירו וכמ"ש הראשונים (רשב"א ועוד). אך נתחדש לן דיכול למסור שבייתו למכיר, דאם יש עימו מי שמכיר אומר שבייתנו במקום פלוני ואומר לו שבייתני עמך, ומשמע דדוקא כשגם חבירו קונה שם שבייתה יכול להצטרף עימו ולקנות שם (ובגאון יעקב נסתפק בזה).

ג] ובדין דכי רהיט מטי ילה"ס אם צריך דוקא ברגליו או אפשר ע"י רכב וכדו'.

והנה במשנה בריש מכילתין פעם אחת לא נכנסו לגמל עד שחשכה אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד, אמר ר"ג מסתכל הייתי בשפופרת וכבר היינו בתוך התחום. ולכאורה כוונת ר"ג שמועיל מפני שנמצא בתוך התחום וקונה שבייתה כיושבי העיר, כשדעתו לבוא לעיר, וכמבואר דף מה. גבי מי שישב בדרך וכמעשה דר"ט, וזה כוונת תוס' מג: (ד"ה מותרין אתם) לכאורה.

אכן בחזו"א (סי' פ' לדף נא וסי' קי סק"ו) למד שהכוונה שקונה שבייתה מדין מקום פלוני, ולכך הקשה דהא אין שם כי רהיט מטי, והוכיח מזה דבעיר א"צ כי רהיט מטי. ונסתפק מאיזה דין זה, אי משום חשיבות העיר, או החשיבות היא מפני שדעתו לקבוע שם פיתא ולינא לכך א"צ רהיט מטי. וצ"ל ע"כ בדברי החזו"א מהכ"ת דהסוגיא שם היא מצד מקום פלוני והרי לכאורה א"צ לזה וכדלעיל.

ועכ"פ בעצם הדברים מצינו בזה את דברי הרמב"ן בדף מג. בגמ' שם לגבי תחומין למעלה מעשרה שהגמ' הביאה ראה מר"ג שמשמע שאם היו רחוקים היה איסור ובהכרח שיש תחומין למעלה מעשרה, והק' הרמב"ן דהא גם אם אין תחומין שם איך יקנה שבייתה באמצע שבת, ותל' דלהו"א דגמ' היה אפשר להעמיד דמועיל מדין מקום פלוני בער"ש, והק' דהא אין כי רהיט מטי ותל' דכיון שאם היה רוח שאינה מצויה דים היה מטי מהני.

ולכאורה בנדון זה תליא אם מהני ע"י רכב וכדו' דלהחזו"א היה פשוט דבמעשה דר"ג לא היה כי רהיט מטי, ואולי טעמו מכיון דברגליו לא יכול להגיע, וברמב"ן חזינן דגם בספינה נחשב ואפילו ברוח שאינה מצויה דים.

הגדרת הענין

ד] ובהמשך המשנה נחלקו ר"מ ור"י דלר"מ הקלו רק בעני ולר"י גם בעשיר. ובגמ' נחלקו בזה ר' נחמן ור' חסדא דלר"ג המחלוקת במערב ברגליו אבל במקום פלוני לכו"ע רק עני יכול, ולרב חסדא במערב ברגליו לכו"ע גם עני וגם עשיר, והמחלוקת היא במקום פלוני.

לשם הוא משום חשיבות העיר, ואי משום טעם אחר אפש"ל דהטעם הוא משום פיתו שנמצא שם.

גדר עני

[ו] נפסק להלכה דמקום רגליו מהני גם לעשיר ואילו מקום פלוני רק לעני כר"ג אליבא דר"י, ודנו הראשונים בזה מה גדר עני בזה, דברש"י כתב 'עני הוא הבא בדרך ואין עמו פת הוא דאקילו רבנן גביה אבל עשיר כגון יושב בביתו, וכן בהמשך בעניי כפר שיחין: 'ואע"ג דעניי היו, הואיל ובביתם איתנהו כעשירים דמו דא"א להם בלא מזון ב' סעודות וכו' דהא מביתם יוצאים על כך ויש להם פת'.

ובפשטות מבואר ברש"י דכדי שיהא נחשב עני צריך להיות בא בדרך ואין עמו פת, ולא סגי בבא בדרך לחודיה. אכן בריטב"א משמע שלמד בדבריו דסגי בבא בדרך לחודיה דלא פלוג בזה, ואף אם יש עימו פת נחשב עני.

ומבואר בדברי הראשונים דאם הוא יושב בביתו, אף שהוא עני אינו יכול לערב בכה"ג, ואינו כמעשר עני לגבי דין עני, אלא זה קולא לבא בדרך, אלא שלפי רש"י הצריכו גם שיהא עני, ולהראשונים סגי שבד"כ בדרך הוי עני, [וילה"ס מה גדר עני בזה לרש"י, דבמעשר עני מצינו דאם הוא בדרך, עני הוא באותה שעה, ואיך יהיה הדין כשיש לו הרבה מעות והחננויות סגורות בשעה כזו או שאין חנויות באזור הזה, אם כל כהאי גוונא נחשב עני באותה שעה].

וברש"י המובא ברי"ף מבואר דהעיקר הוא הדרך, ואם היה בדעתו על דעת לקנות שביתה בדרך, או ע"ד לילך עד לביתו שבמק"א, שאז נחשב עני אם נתעכב בדרך, וכן מבואר ברבינו יהונתן. ולכאורה משמע דאם יוצא ודעתו לעשות עירוב בכניסת שבת אינו נחשב עני אף אם יצא לדרך ביום רביעי, וכלשון הרבינו יהונתן והראשונים שהתירו לו אם לא היה בדעתו לעשות עירוב.

ויש בזה ג' דיעות, לדעת הרמב"ם הקלו בעניי אף שהוא בביתו (כן הוא בב"י והאריך בזה המשנ"ב והביא את דברי הח"א שכתב בזה פשרה דבעני מהני כשהחזיק בדרך ובעשיר דוקא בבא בדרך ממש והמשנ"ב עצמו חילק בין כשיצא ע"מ לערב ליצא ע"מ לשבות דאז מהני גם בעשיר וכנראה זה הטעם שהמשנ"ב כתב ס"ק ב' וד' שמייירי ביוצא ע"מ לקנות שביתה בדרך ושלא כדברי הראשונים שרצה להרויח בזה דברי המחבר דאז מהני בעני בביתו ובחזו"א דחק את דברי הרמב"ם שיהיה כהראשונים דיש לנו לילך אחר דברים המפורשים בראשונים) לדעת רש"י צריך שיהיה גם עני וגם בדרך (וגם בדברי רש"י עי' בדרישה שדחק שהוא כדברי הראשונים ובפשטות זה גם כוונת הריטב"א במש"כ בדברי רש"י) ולדעת הראשונים אם הוא בדרך אף שיש עמו פת לא פלוג רבנן והוי כעני.

[ז] וברבינו יהונתן כתב דהקלו משום שהוא יגע בדרך והביאו המשנ"ב, ולפי"ז אינו שייך בדוקא לסברת עני כמו שמשמע בראשונים, אלא הוא בעיקר משום הדרך, ודבר זה צריך ביאור. ועי' גם בלשון השו"ע סי' ת"ט שמובא שם עיקר הדין ולא הזכיר כלל עני ועשיר אלא רק את הענין של בא בדרך, וצריך להבין אם הענין הוא משום הדרך או משום שהוא עני, ובפשטות לשון המשנה מבואר דהוא קולא לעני ולא מוזכר שם עני, ומצד שני במשנה דלקמן ובגמ' משמע דהעיקר הוא הדרך. עוד צריך להבין דמה שייך בזה יגע, ואם התירו לו משום שהוא יגע בדרך, מה זה שייך להא דאין לו פת, והרי גם אם היה לו פת היה צריך

כרגע לרוץ ולתתו שם דהא מייירי באחד שלא ידע מראש שלא יגיע לעיר האחרת וכמב' בר"י ובראשונים שלכך לא האשימוהו וכו', וא"כ כרגע הוא יגע גם מלרוץ ולהניח פת ולא רק מלרוץ ולערב ברגליו. וצ"ל דיש בזה את שני הדברים, דהקלו למי שהוא בדרך מפני שהוא יגע וכלשון ר"י, אלא דברגע שיודע שיהיה בדרך בכניסת שבת ולא יספיק להגיע למקומו צריך לדאוג לשלוח לתת עירוב, וע"כ לרש"י הוא קולא לעני שאין לו פת ולכך אינו יכול להתארגן מראש. ולהראשונים לא פלוג בזה. ומה שלא הצריכו באמצע הדרך לרוץ הוא משום שהוא יגע דאם הוא בביתו היו מצריכים אותו לרוץ ולקנות שביתה ברגליו לכה"פ, ולכך הוצרכו לסברא זו.

[ח] בשו"ע ת"ט סעי' י"ג הביא בסתמא דרק בא בדרך הוא דיכול לערב במקום פלוני ולא הזכיר כלל 'עני', ואילו בס' ת"י הביא דזה קולא בעני, וצ"ל דבס' ת"ט הוא כלשון הטור, ובס' ת"י הלך בדעת הרמב"ם ולא רצה להכריע בזה, ועי' בביאור הלכה שרימז לזה.

[ט] יש לדון בגדר בא בדרך ואין עימו פת, מה הדין המתארח בבית חבירו אם נקרא בא בדרך או נקרא יושב בביתו, ובגמ' (נב). גבי 'ר' יהודה בר אשתיתא אייתי ליה כלכלה דפירי לרב נתן בר אושעיא כי הוה אזיל שבקיה עד דנחית דרגא וכו' משמע שהיה צריך לרדת במדרגות בשביל להיות בא בדרך, אף שכשהיה שם בבית לא היה אלא אורח. אכן נראה יותר דגם שם לא היה אורח דמשמע שלא נתארח בכלל שם אלא רק בא להביא שם פירות ורק אח"כ ביקשו ממנו להישאר שם, ומסתבר לומר דכיון דזה היה היעד שלו להגיע לרב נחמן, אם כן י"ל דכיון שהגיע לביתו אינו כבר בא בדרך, אף שיש לו שם פת, ורק כשיוצא בחזרה משם נקרא בדרך.

ונפק"מ למשל באחד שיוצא בערב שבת לבקר בעיר אחרת להתפלל שם או לשמוע שיעור וכדו', וכשנמצא שם יל"ד אם הוא נקרא בדרך דכרגע אינו בדרך אף שהוא אינו בביתו. ומצד שני יש לומר דאם הוא בדרך למקום אחר ועוצר באמצע הדרך למנוחה לכאורה עדיין הוא בא בדרך וצ"ע.

[י] תבנא לדינא, יהודי שנמצא בביתו או שמתארח אצל הוריו וכדו' ורוצה להגיע בשבת לבקר בבית החולים שנמצא מחוץ לתחום, אם עושה מער"ש עירוב בפת או ברגליו מה טוב, ואם אינו מספיק בער"ש ורוצה לערב ע"י 'מקום פלוני' [וכמובן צריך שיהיה יכול להגיע לשם כי רהיט (אם ברגליו או גם ע"י רכב כנתבאר לעיל) וצריך גם כן לציין מקום פלוני שמכירו, ואולי גם אם יראה תמונה מדויקת של המקום עם פירוט יהני] ובזה נכנסנו להנידון דעני בביתו כשאין לו פת, דלהרמב"ם יכול לערב, ואכן אינו מצוי שאין לו פת אלא אם נימא דבמתארח נקרא עני כשאין לו כלום משלו, ואמנם למעשה במשנ"ב מבואר דאין להקל כהרמב"ם אלא היכא דהוא מחזיק בדרך אף אם נתכוין לערב.

ואם כבר יצא בער"ש לבקר בביתו וחוזר לאחוריו מפני שאין לו אוטובוס וכדו' או שנתחרט והחליט לילך למחר, כל עוד הוא עדיין בדרך יכול לקנות עירוב ע"י אמירת שביתתי במקום פלוני דמקילים בזה כשי' הראשונים דא"צ את ב' התנאים, ואם אין אצלו פת כרגע מהני גם לשיטת רש"י. ואם גומר בליבו ואינו אומר, נכנסנו בזה למחלוקת שהובא במשנ"ב לגבי אם אין לו שני בתים וכו' ע"ש.

הרה"ג ישראל יוסף שפירא שליט"א

חבורת הלכה - חפציבה

מילה תוך ח'

והק' השאג"א דודאי אין זה כן והמל תוך ח' לא קיים מצוות מילה, ששנינו מי שהיו לו ב' תינוקות למול אחד בשבת ואחד בער"ש, ומל את של ער"ש בשבת פטור כיון שטעה בדבר מצווה ועשה מצווה, אמנם אם היו לו ב' תינוקות למול אחד בשבת ואחד במוצ"ש, ומל את של מוצ"ש בשבת חייב שטעה בדבר מצווה ולא עשה מצווה, וש"מ שמי שמל בתוך ח' לא חשיב שעשה מצווה. ועוד שאם כדברי הש"ך שהמל תוך ח' לפי הרמ"א קיים מצוות מילה אלא שלא קיים את דין יום השמיני, א"כ הוה ליה כמו מל בט', ומדוע הנולד ביה"ש נימול בח' ספק ט' ולא בז' ספק ח', ומאי נפק"מ אם הספק הוא שזה יום ט' או יום ז', ויותר ראוי להקדים ולקיים ביום ז' ספק ח', וכ"ש בנולד ביה"ש של ער"ש שהדין שמלים אותו ביום א' שזה ודאי לא שמיני, ומדוע לא מלים אותו ביום ו' שהוא ז' ספק ח', וע"כ שבז' אין קיום של מצוות מילה.

והשאג"א מסיק שהנימול תוך ח' אינו צריך הטפת דם ברית וכמבואר ברא"ש, אמנם לא מחמת שקיים מצוות מילה, אלא לא קיים מילה ומ"מ אינו יכול לקיים מילה דבכה"ג לא מהני הטפת דם ברית.

ודבריו צריכים ביאור לכאורה שאם לא יצא ידי חובת מילה מדוע לא יהני הטפת דם ברית, ולכאורה כוונתו שמי שהיה לו ערלה ונימול לא מהני הטפה, וה"ה נימול בלילה וכפי שהוא מסיק באמת, ושאינו גר שכשנתגייר מעולם לא הייתה לו ערלה.

אמנם לדעת הרמ"א ודאי אין זה כן, שהרי הרמ"א אומר שמי שנימול בלילה צריך להטיף דם ברית, וש"מ ששייך מציאות של הטפה גם למי שהייתה לו ערלה ונחתכה בלא קיום מילה, וא"כ אם נימול תוך ח' לא קיים מצוות מילה מ"ט לא יעשו לו הטפת דם ברית.

וגם יש להקשות על דברי השאג"א, שהרי שנינו שאם מל את של מוצ"ש בשבת חייב, ובגמרא מבואר שמילה זה מקלקל והיה ראוי שלא יהיה בזה חיוב, אלא שרבי יהודה סובר דכיון שיש תיקון הגברא שקיים מצווה משה"ה אין זה מקלקל אלא מתקן, ואף לר"ש שלמד מזה שמקלקל בחבורה חייב, לפי רבי יוחנן מ"מ בעינן קצת תיקון והיינו מה שנתקיימה המצווה, וא"כ מדוע מי שמל את של מוצ"ש בשבת חייב והלא אין כאן תיקון של המצווה, [ואף לרבי אבהו דלא בעינן תיקון כלל היה מקום להקשות, דמ"מ צריכה לגופה בעינן והצריכה לגופה הוא בקיום המצווה והכא מאי קיום מצווה איכא, אמנם לרבי אבהו אפשר שבמה שסבר שהוא צריך לגופה סגי, וכמבואר בתוס' לגבי מבעיר איסורי הנאה וכסבור שיכול להשתמש, ויש לפקפק בזה שנראה שרק אם באמת קיים הצורך שהוא עשה בשבילו מהני מה שסבור, והיינו באיסורי הנאה שבפועל יכול לבשל אלא שזה לא תיקון כיון שיש בזה עבירה, אבל כשלא מתקיים כלום מה מהני מה שסבור, (ויש לזה קצת ראיה מתוס' בפסחים.) וה"ה הרי כל מה שמתקיים זה המצווה והיא לא התקיימה כלל.]

המשנה אומרת, אין קורין את המגילה, ולא מלין ולא טובלין ולא מזין, וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה, וכולן שעשו משעלה עמוד השחר יצא. ומשמע שאם עשו לפני שעלה עמוד השחר לא יצא, וכן דייק הב"י שהמל בליל שמיני לא יצא, אלא שהק' שמבואר ברא"ש שהמל תוך שמונה אין צריך לחזור ולהטיף דם ברית, ומש"ה אומר הב"י שמה שהמשנה אמרה שאם עשה משעלה עמוד השחר יצא ומשמע שקודם לכן לא, אזיל אכולהו לבד ממילה, ובמילה אף קודם עמוד השחר יצא.

והיה פשוט לב"י שאם לא יצא אין הטעם כיון שנימול בלילה, אלא כיון שנימול בליל ח' שזה קודם זמנו, אבל בליל ט' ודאי יצא, ואע"ג שיש דין למול ביום גם בלאו הא דלא הגיע זמנו, מ"מ היה פשוט לב"י שזה לא מעכב והעיכוב הוא רק מה שזה ליל ח', ומש"ה הק' מהרא"ש שהסיק דיצא, והמשנה אינה הולכת על מילה.

ובמשנה עצמה באמת יש דברים שכוונת המשנה לפסול לילה היינו לילה של קודם הזמן, שרש"י פירש אין טובלין היינו ליל שביעי בטומאת מת, אבל ליל ח' טובל, וכן שומרת יום אינה טובלת בלילה של השימור אבל בלילה אחרי טובלת.

הרמ"א תירץ שבאמת המל בלילה לא יצא ולא משום מחוסר זמן אלא שמילה בלילה אינה מילה וצריך לחזור ולהטיף דם ברית, ואפילו אם נימול בליל ט', ורק מילה בתוך ח' על זה אומר הרא"ש שאין צריך לחזור ולהטיף דם ברית, שבמילה תוך זמנו יצא ומילה בלילה לא יצא.

הש"ך מקשה שהגמרא במנחות אומרת, שאם קצירת העומר כשרה שלא כמצוותה לא תדחה שבת כיון שאפשר בדיעבד לקצור קודם לשבת, וא"כ אם מילה כשרה בדיעבד שלא בזמנה אמאי דחיא שבת לימהליה קודם לשבת.

ודברי הש"ך קשים מאד, שלכאורה גם בלא דברי הרמ"א קשה, שהרי יכול למול בט' ויצא בדיעבד וא"כ אמאי דחיא שבת, שבגמרא שם מבואר שגם אם כשר בדיעבד על ידי דחייה ליום אחרי נמי אין דוחה שבת, שהגמרא שואלת מדוע הקטר חלבים ואיברים נקטרים בשבת והרי יכול להקטירם במוצ"ש, וע"כ צ"ל שמה שמילה דוחה שבת אע"פ שיכול בדיעבד למול לאחר השבת שהוא משום שבאמת מה שלכתחילה צריך למול בשבת זה סיבה לדחות שבת, ומה שהגמרא שם אומרת שקצירת העומר לא דחיא שבת אם כשרה בדיעבד קודם השבת, היינו כמו שכתבו שם תוס' שהטעם הוא כיון שקצירת העומר שדוחה שבת נלמד מתמיד, ומש"ה צריך להיות דומיא דתמיד שכשר רק בשבת, אבל במילה שאין צורך שיהיה דומיא דתמיד, אע"פ שיצא בדיעבד אם מל שלא בשבת מ"מ דוחה שבת.

והנה חזינן מקו' הש"ך שנקט שמי שמל תוך ח' לפי הרמ"א קיים מצוות מילה, שהרי רצה שהמילה לא תדחה שבת כיון שיכול למול קודם לשבת, וש"מ שאם מל קודם לשבת קיים מצוות מילה.

הרה"ג חיים יצחק ויזל שליט"א ראש חבורת עמוד היומי - שיח יצחק

סיכום סוגית אינו מתכוין

הקדמה

בסוגיתנו ביומא לד: ובעוד דוכתי מובא מחלוקת התנאים אם אינו מתכוין מותר דלדעת ר"ש מותר ולדעת ר"י אסור, ונחלקו הן לענין שבת והן לענין כל התורה כולה, ועוד מבואר בסוגיא דר"ש מודה בפסיק רישא שאסור, ונחלקו הראשונים אם גם בפסיק רישא דלא ניהא ליה אסור לר"ש, או רק בפסיק רישא דניהא ליה אבל בפסיק רישא דלא ניהא ליה מותר לדעתו [וכשיטת הערוך הידועה].

והנה מה שבאיסורים כשאינו מכווין אינו עובר את העבירה בהכרח בנוי לכל הפחות על ב' סברות חלוקות, שהרי ישנם איסורים שרבי יהודה מודה לר"ש, ויש איסורים שעכ"פ בפס"ר גם ר"ש מתיר [הגם דר"י אינו מודה לר"ש], ויש עבירות שעכ"פ גם ר"ש מתיר בפס"ר דלא ניהא אפילו לפי הראשונים שבדרך כלל אסרו גם בלא ניהא, [ובכל הנך היינו עכ"פ שהותר מן התורה] וכדלהלן, וע"כ שבאופנים אלו ישנו תוספת כונה הנצרכת לאסור מעבר לדין אינו מתכוין הרגיל שנחלקו בו ר"י ור"ש, וכפי שיבואר להלן יותר מתוך דינים שונים אלו.

דהנה הדין העיקרי של אינו מתכוין שהתיר ר"ש, גדרו הינו כפי הדרך המוחזקת באחרונים [וכן משמע בכמה ראשונים] שכשיש בפנינו פעולה אחת שיש בה ב' מעשים והוא נתכוין לעשייה אחת אזי כך הגדיר את מעשהו, ומה שנעשה בזה גם הדבר השני שזה פעולת האיסור היא דבר הבא 'ממילא', והינה רק 'תוצאה' מתוך מעשיו ואי"ז 'מעשה' שהוא עשה, אלא רק עשה את הפעולה הראשונה שאליו כיוון והגדיר כך את מעשהו, וכגון הגורר ספסל בשבת ובכך נעשה חרישה ולא כיוון לזה, הרי שמעשהו הינו העברת המיטה ממקום למקום והחרישה באה ממילא.

ובפס"ר מודה ר"ש שאסור, דבפס"ר הגם שלא כיוון להדיא לכך, מ"מ מכיון שכך מוכרח מתוך מעשהו נחשב שגם זה בכלל המטרה שלו, אך מ"מ אי"ז כמתכוין ממש, אלא רק שזה נכלל במטרה שלו, וכפי שיבואר מתוך הדינים דלהלן שר"ש התיר אפילו בפס"ר [עכ"פ מה"ת].

ואמנם הגם שהסברא של אינו מתכוין הנוסף הינו שונה בגדרו לגמרי מעיקר היתר דאינו מתכוין הרגיל שנחלקו בו התנאים [וכפי שיבואר הגדר בכל דין ודין דלהלן], מ"מ ממה שעכ"פ בחלק מהדינים דלהלן הגם שאפילו בפס"ר לר"ש מותר [ועכ"פ בלא ניהא], מכל מקום לר"י אסור ועכ"פ מה"ת [אפילו שאי"ז פס"ר], בהכרח זה משום דתליא במקצת הא בהא, וטעם הדבר שבאופן כללי ס"ל לר"י דלא אזלינן בתר כונה אלא בתר מעשה, [אבל ר"ש ס"ל דאזלינן יותר בתר כונה]. והדינים השונים מהכללים הרגילים הם כדלהלן:

א. איסורים דרבנן

הדין: א. ברש"י בסוגייתנו מתבאר שבאיסורים דרבנן ר"י מודה לר"ש שכשאינו מכווין מותר. ב. במאירי (שבת כט:) הביא שיטות דבכה"ג אפילו בפס"ר מותר. ג. במאירי (שם) הביא שיטות נוספות דבכה"ג עכ"פ בפס"ר

דלא ניהא מותר [ורק באיסורים דאורייתא אסור].

הגדר: נראה הביאור בזה שאיסור דרבנן חלוק מאיסור דאורייתא, שחלק מעיקר גוף האיסור הינו ה'רצון' לעבור על ציווי חז"ל, וכשאינו מכווין לאיסור דרבנן אינו 'ממרה' את דבריהם, אך באיסור דאורייתא דהוי חפצא דאיסור, רק שייך לדון מצד שהפעולה האסורה באה ממילא ועיקר פעולתו הינו אל הדבר שאליו מכווין, ורק על סברא זו ר"י חולק ונוקט דמתייחס אליו החפצא דאיסורא גם כשאינו מכווין.

וכן עכ"פ בפס"ר ר"ש לא אסר, שמכיון שאי"ז רצונו ממש אלא רק מוכרח ונכלל במטרה שלו, עדין אינו נחשב ש'רוצה' לעשות כנגד ציווי חז"ל, ועכ"פ אם זה פס"ר דלא ניהא אזי מכיון שאין לו ניהותא בזה חסר בעיקר מהות העבירה.

וגדולה מזו מצינו בדברי הגתיה"מ (סי' רל"ד סק"ד) שאין איסור דרבנן בשוגג, ומטו לבאר דבחוסר ידיעה חסר בעיקר העבירה מדרבנן ובשונה מאיסור דאורייתא ומטעם האמור.

ב. מלאכות שבת - כללי

הדין: א. שיטת התוס' בסוגייתנו דר"י מודה לר"ש שאין איסור דאורייתא בעשיית מלאכה בשבת בלא כונה, ומשום דכתיב 'מלאכת מחשבת' אלא זה רק איסור דרבנן. ב. שיטת ר' דניאל הבבלי (מובא בשו"ת ברכת אברהם סי' י"ט) דבמלאכת שבת בפס"ר הוי רק איסור דרבנן. ג. שיטת הרא"ש (שבת פ"ד סימן ט') והר"ן (שם מב: מדפי הרי"ף) שהגם שבכל התורה פס"ר גם דלא ניהא אסור מ"מ בשבת מותר.

הגדר: דבכל התורה סיבת ההיתר לר"ש הינו שרק מה שמכווין אליו מוגדר כמעשהו והפעולה האסורה באה ממילא, וע"ז ר"י חולק, אך בשבת 'מלאכת מחשבת' אסרה תורה [כמש"כ התוס'] והיינו שבשבת חלק ממהות האיסור הינו הרצון הגמור ליצור את המלאכה ולחשוב ולתכנן את עשייתה והתוצאה הבאה ממנה, ולכן ר"י מודה שמותר מה"ת.

ועכ"פ בפס"ר אינו אסור מה"ת מיהא לר"ש [לר"ד הבבלי] משום שאי"ז עיקר מטרתו ולא זה הדבר שחשב ותיכנן, ועכ"פ צריך שיהא לו ניהותא להדיא כלפי זה כדי להגדיר שיש כאן מחשבה ותכנון במעשהו [כשיטת הרא"ש והר"ן], ובאופן זה לשיטה זו אף אין הדבר אסור מדרבנן.

ג. מלאכות שבת - פרטים

הנה גם אם נאמר שמלאכות שבת דינם שווה לכל התורה הן בכך דר"י חולק לגמרי ואוסר מה"ת, והן לגבי פס"ר, ולשיטות דבפס"ר דלא ניהא אסור בכה"ת מה"ת הוא הדין שגם בשבת כמתבאר בדברי ראשונים אחרים, מ"מ נתייחדו קצת מלאכות שבהם דנו הראשונים והאחרונים שאין בהם איסור פס"ר.

א. מלאכת מכה בפטיש. הדין: במגיד משנה (פי"ב ה"א) מבואר דבר חידוש שבמלאכה זו כשאינו מתכוין גם אם זה פסיק רישיה מותר לר"ש, ודקדק כך בדברי הרמב"ם (שם).

'מסמלים' ומעמידים את הרשויות להיות חלוקות בין מה שמצד אחד של האוהל לבין הצד השני.

[ומשו"ה באוהל כל החיוב הינו רק כשרחב טפח על טפח ואילו בונה חייב בכל שהוא, שבאוהל כל שאינו עושה 'רשות' לא עשה כלום וזה רק בשיעור מינימלי זה, אבל בבונה החיוב הינו עצם המעשה הפיזי של הבניה, ולכן חייב בכל שהוא].

ולחכי באוהל בעיני כונה מעבר לדין הרגיל שצריך כונה, דבלא כונה אי"ז מגדיר שמייחד את המקום לרשות בפני עצמו, ומשום הכי אין בזה איסור בפס"ר, דבעלמא סגי בפס"ר לאסור מפני שמעשה המלאכה כלול בתוך כוונתו, וכן בונה עצמו אסור מפני שנעשה מציאות של בניה, אך עשיית אוהל שאני דמאחר שאין מכוון להדיא ע"ז לקובעו כרשות לעצמו אי"ז נחשב מעשה אוהל.

ד. מלאכת חורש של ייפוי הקרקע. הדין: בריטב"א (שבת קג.) כתב שאם אדם תולש עשבים מהקרקע ואין כונתו לייפות את הקרקע וגם אין לו נוחותא בזה מותר, הגם שבדרך כלל פס"ר אפילו דלא ניח"ל אסור [שכך היא שיטתו של הריטב"א בכל התורה], מ"מ בכה"ג אין בזה מלאכת חרישה, [אך מ"מ ישנו בזה איסור של מלאכת קוצר].

הגדר: מבאר הריטב"א שזה אינו מעשה חרישה ממש ואי"ז מלאכה גמורה, שמכיון שאין לו כונה להדיא לזה ואין לו נוחותא בזה אי"ז נחשב מלאכה, ולכן הגם שזה פס"ר מותר.

ד. איסורי הנאה

הדין: הנה מצינו שגם באיסורי הנאה נחלקו התנאים אם אינו מתכוין מותר [עין פסחים דף כ"ה], וכתב הר"ן (חולין לב.) מדפי הרי"ף חידוש שלר"ש הותר כשאינו מתכוין גם באופן שזה פס"ר, וכ"כ הרמב"ן (שבת קיא.).

הגדר: ישנו בזה ב' דרכים: א. מבאר השערי יושר (ש"ג פכ"ו) דאיסורי הנאה אינו איסור בקבלת ההנאה אלא ה'השתמשות', והיינו דהחפצא של האיסור הוא 'הלקיחה' מהדבר האסור, ובלא כונה אינו 'לוקח' את האיסור, והגם שנהנה מותר, [ואילו האיסור היה עצם ההנאה לא היה שייך להתיר עכ"פ כשאי"ז פס"ר, מפני דסוף סוף נהנה], ומשו"ה אפילו שזה פס"ר הותר מכיון שאין כאן כונה להדיא 'להשתמש' בהנאה.

ב. משמע ברמב"ן (שם) שזה מפני שאם אינו מכוון אינו נחשב שנהנה בפועל גם אם וודאי שיבוא לידו מעשה ההנאה, שכל מהות איסור הנאה הינו בכך שמכוין ליהנות, וכשאינו מכוין ורוצה ליהנות אינו נהנה, [ועכ"פ באופנים מסויימים של איסורי הנאה].

ה. קציצת בהרת

הדין: באיסור קציצת בהרת מתבאר מדברי הרמב"ן בשבת קלג. שאם אינו מכוון לקצוץ את הבהרת מותר אפילו באופן שזה פס"ר.

הגדר: דענין איסור קציצת בהרת אינו 'עשיית הפעולה' של הסרתה גרידא, אלא האיסור במה שהקוצץ נטהר שלא ע"י הכנה אלא ע"י הסרת הבהרת, וממילא כל שאינו מכוין לכך, אי"ז נחשב שרוצה להיטהר באופן אחר, ומשו"ה הגם שזה פס"ר מותר, דפס"ר אינו מחשיבו שרוצה בדוקא להיטהר שלא כדין.

הגדר: דהנה בעיקר מהות מלאכת מכה בפטיש נחלקו הראשונים, דלרש"י (שבת מ"ז) ולתוס' (שם קב: ד"ה מכה בפטיש) משמע שעניינו השלמת יצירת דבר וכגון סיום השלמת כלי, אמנם בר"ן (שם לא: מדפי הרי"ף) ובריטב"א (שם עג.) מתבאר שכל ענין מלאכת מכה בפטיש נאמר במלאכה שכבר נשלמה כולה, ועוסק ב'גמר' של המלאכה והיינו שהוא מעשה של גימור בפני עצמו, וכן נראה ברמב"ם (פ"י הי"ז).

ולדרך השניה בגדר מכה בפטיש, יש לבאר הטעם שבמלאכה זו אין איסור פס"ר, שכל האיסור כאמור הינו משום שגם הפעולה שלא כיוון אליו בעל כרחו נכלל במטרה שלו, אולם במכה בפטיש לא סגי בכונה של כל התורה, אלא צריך את הכונה גם כדי להגדיר שמכווין לעשות כאן 'אומנות' של פעולה מיוחדת, ולכך אפילו שזה פס"ר מותר, דסוף סוף אין כאן כונה לעשות מעשה אומנות.

ב. מלאכת צידה. הדין: ברשב"א (הו"ד בר"ן בשבת לח. מדפה"ר) מתבאר דבמלאכת צידה אם רוצה לסגור את הדלת בפני הצבי וגם מתכוין לשמור את הבית מותר, ומתבאר בדבריו חידוש שאפילו אם מכוין לצוד את הצבי כל שעיקר כונתו הינו לשמור את ביתו אי"ז בכלל מלאכת צידה, [ועכ"פ בכלל דבריו שאין איסור פס"ר במלאכת צידה, שהרי כל כה"ג הוי לכה"פ פס"ר גמור, אמנם יתכן שכונתו שמה שמתכוין לשמור את הבית אי"ז עיקר מטרתו והוי בכלל פס"ר רגיל].

הגדר: דהנה נראה בעיקר גדר מלאכת צידה, שאינה עומדת כעשייה חשובה בפני עצמה, וכל מה שזה מלאכה הינו רק בכך שמכשירו לשימוש, והיינו לשחיטה וכדו'.

ומעתה י"ל דכל שעושה מלאכה זו בלא כונה לקחתו לעצמו חסר בשם מלאכה, שלא מכשירו לשום דבר, ואין בזה רק את ההיתר של 'אינו מתכוין' בעלמא, אלא שבלא כונה חסר במהות המלאכה, ומשום כך אפילו בפס"ר מותר מפני שלא עושה כך בכונה להשתמש בו אלא כונתו לסגור את הדלת, [וגם אם כונתו לכך מ"מ אי"ז מטרתו, וזה אי נמא כצד השני בבירור כונת הרשב"א], אבל שאר מלאכות וכגון חרישה וזריעה יש כאן מציאות שנחרש ונזרע, ולזה סגי בכונה משנית שבכך אי"ז מוגדר שנעשה 'ממילא' ולכן גם תוצאה זו מתייחסת אל עושהו.

ג. עשיית אוהל. הדין: מצינו בדברי רש"י בביצה לג. חידוש שעשיית אוהל בשבת דהינו תולדה דבונה הותר כשאינו מתכווין לעשות אוהל ואפילו בפס"ר.

הגדר: מבארים בזה על פי דברי התוספת שבת (סימן שט"ו סק"ט) שכתב שבאיסור אוהל לא מקרי אוהל כלל אלא א"כ נתכוין להדיא לכך.

ויש להוסיף בזה נופך, דהנה אוהל הוי תולדה דבונה, ובטעם הדבר דאי"ז אב הגם שלכאורה הוי בונה גמור, צ"ל דהנה בעיקר מלאכת בונה יש שהגדירו זאת דמהותו הינו לחבר חלק אל חלק, ולפ"ז יש לפרש דאוהל אינו האב בעצמו מפני אי"ז חיבור חלק לחלק, אלא הוי תולדה, וגדר האיסור בזה, שע"ז נוצר 'רשות' לעצמו בתוך המחיצות ובכך הוי תולדה שעניינו ושורשו מעשה בניה שמהותו להעמיד ולתחם כל מקום לעצמו, אלא שמ"מ שונים בגדריהם ואוהל נחשב תולדה שבזה אי"ז שיהא חיבור חלקים, דמהות הבונה בזה אינו עצם עשייתו אלא מה שהמחיצה והאוהל

ו. כתובת קעקע

הדין: במכות דף כ"א ע"א נחלקו אמוראים האם מותר לתת אפר מקלה ע"ג מכה, ונפסק להלכה בשו"ע (סי' ק"פ) כמ"ד שהתיר, ובדברי הש"ך (שם) מתבאר שמותר מפני שאינו מכווין לתת מקלה אלא שעושה כך לרפואה, ואפילו שזה פס"ר מותר.

הגדר: נראה מתוך דברי הש"ך בטעם הדבר שמהות האיסור אינו עצם הפעולה אלא מה שמדמה את עצמו לגויים בכך שעושה כחוקותיהם, ובכה"ג אם אינו מכווין להידמות לגויים אין בו כלל את מהות ושם האיסור, ולכן אפילו שזה פס"ר מותר מפני שגם לאחר שזה פס"ר מ"מ אין כאן 'רצון' להידמות להם. ובאיסור זה יתכן שאף ר"י יודה שמותר, מפני שהכונה הנצרכת של הרצון להידמות לגויים אינו שייך לעיקר מחלוקתו עם ר"ש בדין אינו מתכוין בכה"ת.

ז. לא ילבש

הדין: חידשו כמה אחרונים שאם איש לובש בגד של אשה לא בשביל להיראות כאשה וכדו' אין בזה איסור ואפילו שזה פס"ר.

הגדר: שכל מהות האיסור הינו בכך שרוצה להידמות לאשה, וכה"ג שאינו מכווין לכך אין בזה את מהות האיסור, ואפילו שזה פס"ר מ"מ אי"ז 'רצונו' אלא רק מוכרח מתוך מעשיו.

ח. ביטול איסורים

הדין: אסור לבטל איסורים לכתחילה, ומדברי הר"ן (ע"ז יב: מדפי הרי"ף) מתבאר שכשאינו מכווין מותר אפילו שזה פס"ר, ועוד משמע מדבריו שאפילו לר"י מותר.

הגדר: דענין ומהות איסור זה הינו שלא לגרום בתחבולות להנות מדבר שהתורה אסרה, ובזה י"ל שכל שאי"ז מטרתו אין בו מהות האיסור, ולכן הותר בפס"ר, דעד כמה שלא זהו מטרתו ממש אין בזה את מהות האיסור, ואפילו ר"י מודה, שלא נחלק על כך שעיקר האיסור הינו הרצון להדיא להתיר לעצמו את איסורי התורה.

אופנים נוספים

ולסיום יש לציין שיש עוד אופנים שאי"ז תלוי במחלוקת התנאים, או שעכ"פ בפס"ר מותר, או שעכ"פ בפס"ר דלא ניח"ל גם לחולקים על הערוך מותר, ואין מקום ביריעה זו להכילה. אמנם התוס' (כאן) נחלק עליו.

אמנם יתכן ששיטה זו מודה לרש"י וס"ל דבאיסור דרבנן מודה ר"י, אבל עכ"פ בוודאי מיהא מודה רש"י לשיטה זו וס"ל דבאיסור דרבנן בפס"ר לר"ש מותר, דלא מצינו בשום מקום אופן שלר"י מותר כשאינו מתכוין ואי"ז פס"ר ובכל זאת בפס"ר אסור לר"ש.

והרשב"א (כתובות ה:) הביא מחכמי הצרפתים דבכה"ת הוי לר"י איסור דרבנן, ותמה ע"ז משבת דף קל"ג, עיי"ש.

וישנו שיטה נוספת בגר"ח (פ"י הי"ז) בדעת הרמב"ם להיפך דשורת הדין דפס"ר דלא ניח"ל בכה"ת מותר ובשבת אסור, [אבל למעשה לר"ש שבת לא יותר חמורה מכל התורה, משום דתיפו"ל מדין 'אינו מתכוין דכל התורה' שבוזה, ובזה ישנו נ"מ בין ר"ש שמתיר בכה"ת לבין ר"י שמתיר [מה"ת] רק בשבת כדברי התוס' הנ"ל, יעוי"ש].

ומבאר הגר"ח בטעם וגדר הדבר שבכל התורה ההיתר של אינו מתכוין עניינו שלאיסור צריך כונה ו'רצון', ובפס"ר דלא ניח"ל אין 'רצון', אבל בשבת ההיתר באינו מתכוין משום שהאיסור הינו "מלאכת מחשבת" והיינו 'ידיעה' שעושה מלאכה ובאינו מתכוין אין 'ידיעה', ובפס"ר בין באופן דניח"ל ובין דבאופן דלא ניח"ל ישנו 'ידיעה'.

וכפי המבואר להדיא בדבריהם דהטעם משום ד"מלאכת מחשבת" אסרה תורה.

עיי' בריטב"א בסוגייתנו, וע"ע ברמב"ם פ"א ה"ו, וע"ע בתוס' בכתובות ו. (ד"ה האי).

וזה תואם עם דברי הרמב"ם עצמו דס"ל שאין איסור בפס"ר כה"ג.

עיי' ברמב"ם פ"י הי"ז שם. והראוני שכך נקט השעה"צ סי' שט"ז סקל"ג.

ושו"ר בשער"י עמ"ס כתובות (סי' ד' אות ב') שביאר כע"ז.

עיי' בתוס' בדף ל"ג. בסוד"ה מלמטה דנחלק על רש"י.

וכפי שמוכח מכמה סוגיות בהל' מחיצות, ואכ"מ.

עיי' שבת דף קב: ודף קלח:.

וישנם עוד כמה חילוקים בין בונה לאוהל המתבאר עפ"י גדר זה, ואכמ"ל.

ונ"מ שאינו חייב בכל שהוא כדין מלאכת חורש.

וכך ביאר הסוגיא שם, אמנם הערוך דהתיר פס"ר דלא ניח"ל בכה"ת הוכיח משם [ומעוד מקומות] את שיטתו. יעוי"ש ברשב"א דרך מתבאר בתו"ד.

וישנו קצת משמעות ברמב"ן דלמסקנא אפילו ר"י מודה, וזה מתבאר היטב להנ"ל.

וכן מצאתי בברכ"ש בכתובות סימן ט'. ועיי' מנחת חינוך מצוה רנ"ג.

עיי' בשד"ח מערכת ל' כלל קט"ז ובשו"ת שרידי אש יו"ד ח"ב סי' פ"א ובתשובות והנהגות כרך ד' סימן קצ"ה.

שהביא ראיה לכך מפסוקים בתורה לפי השיטות שהאיסור הינו דאורייתא, ובע"כ ר"י מודה לזה, וכן ההכרח דהוי פס"ר משום שהאופן שעליו הפסוק מיירי בכה"ג, עיי"ש בר"ן.

וכ"מ בר"ן שם, ומצאתי כע"ז בחת"ס או"ח סי' קכ"ט וחומ"מ סי' כ"ב.

האכלתם לחם דמעה

תלמידו של **החתם סופר** הרב **משה נאוימסטא** צ"ל כשעלה לירושלים סיפר **לרבנו יוסף חיים זוננפלד** צוק"ל, שדרך החתם סופר היה להסתגר בכל ערב תשעה באב בחדרו. פעם הציץ דרך חור המנעול וראהו יושב ליד השולחן וספר פתוח לפניו וכוס בידו ודמעות זולגות מעיניו והוא מקבלם בכוס, עד שמילא הכוס בדמעות והניחו במקום מסוים. לעת ערב בסעודה המפסקת ראהו לוקח את הכוס טובל פתו בדמעות ואוכלו לקיים מה שנאמר "האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלי". מאוד נתרגש הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד ז"ל וסיפר אחרי הרבה שנים שרק פעם אחת עלתה בידו לעשות כהחתם סופר ואחתו מזה חולשה גדולה.

בכה תבכה בלילה

נוהג היה ה**נודע ביהודה** כל ימיו ועד זקנה, לקונן בחצי הלילה על חורבן בית אלוקינו ועל גלות השכינה, משבעה עשר בתמוז עד ראש חודש אב שלא לאכול דבר מן החי, ומראש חודש אב עד תשעה באב שלא לאכול רק לחם שנטבל באפר. מערב תשעה באב עד מוצאי תשעה באב לא פסיק פומיה מקינות ויללות, והיה מתעולל בעפר בבכי ודמעה, וכל מי שהלך בחוצות אחורי בית הכנסת אחז בשרו פלצות לקלוי הנשמע ברמה ויללה [נודע ביהודה ח"ב]

הרה"ג בן ציון זיו שליט"א חבורת ש"ס - נתיבות שלום

בענין הרוצה להתפלל עם הציבור ולא יספיק לענות קדושה

דנהגו העם לשותק ולשמוע, וצ"ל דהיינו דלא כר"י ור"ת, אכן ודאי דמשום הידור מצוה לכתחילה לא יתפלל כדאי' בסוגין. הרי דכל הנידון הנ"ל דוקא ביחס לקדושה דאיכא מצוה בעצם האמירה ולכן דייני' כיצד לנהוג עכ"פ ליחשב כאמירה בפה.

ובתוס' בד"ה שאח"ז כתבו דכל פלוג' של ר"ה וריב"ל אי יחיד עונה קדושה היינו דוקא היכא דלא התחיל עם הש"צ ביחד, אך אם הגיע עם הש"צ למקום קדושה אומר עימו וחשוב קדושה בציבור. אמנם יש לידע דשי' הטור וכ"ה ברמ"א סי' ק"ט ס"ג, דאין לעשות כן לכתחילה, רק בגוונא שמוכרח, כגון ששעה עוברת או שצריך לסמוך גאולה לתפילה [ועי' הע'].

בענין חיוב עניית אמן דהאל הקדוש שומע תפילה ואמיש"ר

התוס' הביאו מהירוש' פ' תפלת השחר, דהאי דינא שלא יתפלל כי היכי שיוכל לענות עם הציבור, אינו כלפי קדושה ומודים בלבד, אלא אף ביחס לעניית אמן של האל הקדוש ושומע תפילה. והב"י הביא מהמרדכי פ' מי שמתו (סי' ס"ט-ע'), שלא יתחיל להתפלל א"כ יכול לגמור עד שלא יגיע ש"צ ליהא שמיא רבא דלא גרע מקדושה ומודים הנ"ל.

אמנם הטור לא הביא לדברי הירוש', ופי' הב"י בדעתו, דלאחר דחזי' בסוגיא דהבבלי דקאמרי שלא יתחיל תפילתו משום קדושה ומודים ולא הוזכר יותר מזה, י"ל דהבבלי לא חילק בין הנך אמנים לשאר. אכן כתב שמדברי התרומות הדשן סי' י"א נראה דנקט כירושלמי, שעמד לדון שם גבי מה שכתבו הפוסקים דהיכא שרוצה להצטרף לציבור ומתחיל עם הש"צ ואומר עימו מילה במילה בקדושה וכן כשמוגיע למודים שפ"ד, ונשאל שם כיצד מהני כלפי עניית אמן דהאל הקדוש ושומע תפילה. והשיב בזה, דהיכא שאומר הברכה וחותרם האל הקדוש עם הש"צ וכן שומע תפילה, הרי שבירך בעצמו ואינו צריך לענות, וביותר הביא מדברי הרא"ש דאי עונה הוי מגונה דחשוב כעונה על ברכת עצמו. והסיק מכאן הנ"ל, דכיון דהוי כהמברך עצמו, הרי דאי"צ לענות אמן, ושוב אי"ז נעמד כנגד ההצטרפות לתפילת הש"צ, דהרי לא יתחייב בענייתם.

אמנם הב"י לא פי' אמאי הטור לא הביא לדברי המרדכי גבי עניית אישמ"ר, וביותר שהשו"ע הכריע בדברי הטור, דלא מבעי להספיק עד האמן של שומע תפילה, ומאידך כתב לדברי המרדכי, ונראה בזה דהרי בגודל עניית אישמ"ר אית' בחז"ל דברם גדולים ונוראים, עד כדי שנסתפקו בגמ' כ"א ב' אי יכול לענות באמצע שמו"ע, ומייתו מר' יהודה ור"ש תלמידי ר' יוחנן דקאמרי דלכל אין מפסיקי' אך לאישמ"ר מפסיק אפי' עוסק במעשה מרכבה. והגם דלא נפסק כדבריהם הא מיהת שמעי' דודאי אישמ"ר לא גרע ועוד שעדיף מקדושה ומודים, וא"כ הוא דבר פשוט ואי"צ להזכירו.

יל"ע אמאי לא נתקבל מנהגו של ר"ת לכרוע באמצע ברכות שמו"ע עם הציבור וממילא יוכל להתפלל אף אם לא יגיע למודים

הנה לעיל הבאנו למנהג ר"ת, שהיה מתחיל תפילתו אף שלא היה יכול להגיע למודים, וטעמיה שכשהיו מגיעים למודים היה כורע עמהם

גמ' כ"א ב' אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל, רבי יהושע בן לוי אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל, במאי קא מפלגי מר סבר יחיד אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר קדושה.

-א-

פתיחה - כמה עניינים יסודיים בענין הא דדחי' לתפילה בציבור משום חיוב עניית קדושה

והנה קודם שנעמוד בעיקר וביסוד הבנת הנידון הנ"ל אמאי א"א להצטרף לתפילה עם הציבור וצריך לחשב את ענין אמירת הקדושה והמודים עם הציבור [בהמשך יתבאר מהירוש' דיש לחשב את עניית האמן של ברכת האל הקדוש ושומע תפילה, ובודאי עניית אישמ"ר דלא גרע מכל הנ"ל כדאי' בחז"ל], נראה בתחילה לברר כמה עניינים התלויים ונולדים מכאן הא דינא.

חלוק ביסודו דין עניית קדושה עם הציבור דהוא חיוב מצד עצם האמירה, לאמירת מודים דהוי לכרוע עם הציבור, והנפק"מ מכך.

והנה מדברי הגמ' מבואר דאיכא ב' עניינים שמחמתם נדחית תפילה בציבור, א' אמירת קדושה, והב' אמירת מודים, וחלוקים הם ביסודם ותופס נפק"מ לכמה עניינים. ענין אמירת קדושה הוא חיוב משום המצוה דאיכא בעצם האמירה עם הציבור, אולם אמירת מודים דרבנן, ביחס לעצם האמירה כתבו התוס' דלא מצינו לו עיקר בגמ', אלא כפירש"י דכל שאינו כורע עם הציבור נראה ככופר במי שהציבור משתחוין לו.

ולפ"ז כתבו התוס' אם בסדר תפילתו יגיע ביחד עם הש"צ למודים שפ"ד, דאי"צ שיאמר עימו רק שיכרע עם הציבור, וביותר כתבו התוס' בשם ר"ת דהיה כורע עם הציבור תוכ"ד תפילתו כל היכא דהוי, ולא טרח להתאים עצמו, והיינו כשאוחז באמצע ברכה, אמנם העירו שודאי לכתחילה אין לעשות כן, וכמבואר בסוגין דאל יתפלל, הרי שנדחית מחמת כן תפילה בציבור, ואם יכול לסמוך אהנהגה דר"ת אמאי שידחה תפילה בציבור הרי יכול לקיים שניהם [יעוי' לקמן משי"ת בטעמא דמילתא דאינו יכול לסמוך לזה לכתחילה, אמנם חזי' בכמה דוכתי דמשום האי טעמא אי"ז חמור כ"כ אי מתחיל להתפלל כיוון שס"ס יוכל לשחות].

וגבי קדושה הביאו התוס' מרש"י בסוכה דאף דקאי באמצע שמו"ע ואינו עונה קדושה עם הצבור, מ"מ יוצא בעניית קדושה וקדיש מדין שומע כעונה, והיינו כהנ"ל דבעי לעצם האמירה. אכן שוב קשה דבסוגין נראה דכיוון שאינו עונה לא יתפלל עם הציבור, ולזה קאמרי דמ"מ ענייה בפה ממש הוי הידור מצוה טפי, וצ"ל דאותו הידור עדיף על תפילה בציבור. ור"י ור"ת מיאנו בזה, כיוון דעד כמה דחשוב שומע 'כעונה' הרי הוי הפסקה כאילו עונה בפה, ובדעת רש"י י"ל דהגם דהוי כאמירה להיות נידון כעונה, מ"מ אינו כדיבור ממש. ומ"מ סיימו התוס'

דינא דבעי להמתין מלהתפלל עם הציבור כי היכי שיוכל לומר קדושה בציבור.

-ב-

חקירה גדולה בביאור סיבת החיוב להמתין מלהתפלל בציבור מחמת החיוב לענות קדושה

לאחר שנתבררו עקרי הדינים כיצד לנהוג היכא שנכנס להתפלל ומצא את הציבור מתפללין, נראה לעמוד בעיקר האי מילתא, אמאי באמת אינו יכול להצטרף לתפילה בציבור וחייב להמתין, הרי סו"ס בהגיע הציבור לעניית קדושה יהא זה תוך תפילתו ומנוע מלענות דעוסק במצוה, ולהוסיף תימא יתבאר לקמן דהאי דינא דאי לאו שישפיק עד קדושה אל יתפלל, אי"ז עצה טובה, אלא כפשיטות ל' הש"ס ד'אל יתפלל', עד כדי דאם אין רוצה להמתין, צריך לצאת ממקום הציבור כי היכי דלא יתחייב בעניית קדושה, והם דברים מופלאים דמאי אהנו חכמים בתקנתם, הרי בזה יפסיד הכל הקדושה ותפילה בציבור.

ונראה להעמיד ב' צדדים בביאור האי דינא, הא' דהוי מהלכ' חומרת ענין עניית קדושה, והיינו דכל שמשתייך לציבור הנמצאים במצב שיתחייבו באמירת קדושה א"א להיות בהמקום ההוא ולא לענות עימם, והוא משום זלזול בקדושה. ובאופ"א י"ל דאי"ז מדינא דהקדושה, אלא כל דאיכא לפנינו ב' מצוות עדיף לקיים החשובה והמעולה יותר, וי"ל דקדושה עדיפה מתפילה בציבור וממילא עליו להמתין לאמירת קדושה, ולא להתפלל בציבור, דסו"ס עניית קדושה עדיפה.

ראיה גדולה מדברי הרשב"א להצד דהאי דינא דלא יתפלל הוא מחמת הזלזול בקדושה ואינו מחמת עדיפות של קיום הקדושה על תפילה בציבור.

המשנב"ס ק"ט סק"א פתח את דיני הסי' הנ"ל, דאי מ"מ רצונו לצאת ולהתפלל חוץ לביהכ"נ אי"צ להמתין. ומקור דבריו מהשערי תשובה בשם הרשב"א (שעה"צ שם). והנה דברי הרשב"א הנ"ל מובאים בספר צרור החיים (דיני טעויות בתפילה סי' ג) ז"ל ועוד היה אומר ז"ל דכי אמרו שימתין עד שיגיע ש"צ למודים או לאמן של שומע תפילה דוקא המתפלל בביהכ"נ, אבל אם יוצא להתפלל בעזרות שהן חוץ לביהכ"נ יתפלל ולא ימתין, הגע עצמך אי רצה ללכת לביתו בעוד שש"צ מתפלל ה"נ דאינו רשאי הא לית'. וכשם שאם ירצה לילך לביתו, כך אם יוצא לעזרה להתפלל הרשות בידו, וכן אמר שהורה לו הרמב"ן עכ"ל.

והנה מדברי הרשב"א הנ"ל שמעי' תרתי, א' שהם שניים, בראשית בעיקר האי דינא דאיכא חיוב לומר קדושה עם הציבור, אי"ז חיוב בעצם על הגברא על כ"א בישראל לומר קדושה פעמיים ביום [כעין עשה חיובי], וצריך לילך ולחזור אחר מנין לפרוע חיובו, אלא רק כשנמצא תוך הציבור מחוייב בכך, וראיתו מהא דאי רוצה לילך לביתו אחר שהש"צ התחיל חזרת הש"צ ואין רצונו להמתין לקדושה הרשות בידו, ולא חשוב מבטל מצוה, אלא אכתי לא נתחייב. ומכא הנ"ל הוציא, דעד כמה דאי"ז חיוב הרובץ על האדם מצד עצמו, שוב אי רוצה שלא להכנס בהחיוב הנ"ל הרשות בידו, וממילא עד כמה דכל מאי דאמר' דאל יתפלל הוא משום חיוב עניית הקדושה הרי דהרשות בידו דלא ליכנס לזה, ויתפלל חוץ לביהכ"נ.

ולכא' יל"ע בדברי הרשב"א הנ"ל דקאמר שיכול לצאת, הרי דבר פשוט דלא איירי' באופן שיוצא מחוץ לביהכ"נ, למקום שמצטרף עם הציבור ורק לא חל עליו החיוב דעניית קדושה, דהוא מילתא בלא טעמא, וממ"נ אי חשוב עם הציבור הרי בודאי דנתחייב באמירת קדושה, וע"כ כוונתו דכלל לא יצטרף עם הציבור וממילא לא נתחייב,

עכ"פ באמצע ברכה שנמצא בה, וכתבו התוס' דמ"מ בסוגיין חזי' דאי"ז לכתחילה, ובאמת צ"ב עד כמה דהויא הלכ' פסוקה בסי' קי"ג דתוך ברכותיו יכול לכרוע, ורק בתחילת או סוף ברכה אסור אלא במקום שתקנו חכמים, א"כ אמאי שלא יצטרף עם הציבור לכתחילה.

ובאמת שהדרכ"מ סי' ק"ט הביא מהא"ז שנתקש' בזה וכתב לייסד מכח הקושיא הנ"ל דלא כדעת התוס' שהבאנו לעיל, דענין הא דלא יתפלל עם הציבור כדי שיוכל לענות מודים עם הציבור אינו רק מחמת שלא יהא נראה ככופר במי שהציבור כורעין לו, אלא מצד חיוב האמירה בעצם וכעין דינא דקדושה, ותופס נפק"מ לדידיה דאף אם יכול לכוון תפילתו למקום שחייב לשחות לא יעשה כן, שהרי סו"ס לא יכול לענות.

אמנם הב"ב סי' קי"ג ד"ה ודוקא, עמד בקוש' הא"ז הנ"ל, והביא דמהר"י אבואב נמי נתק' בזה, והכריח דהאי דינא דיכול לכרוע באמצע ברכות שמו"ע היינו דוקא היכא שכורע כל התפילה מתחילתה, וממילא א"ש דחייב להמתין. אכן הב"ב כתב לישב בזה בב' דרכים, הא' דאם סומך עצמו בסתם לשחות עם הציבור חיישי' שמא יזדמן לו בתחילת או סוף ברכה שאינו יכול לשחות בה, אמנם אם עסוק לכוין עצמו עם הש"צ שיהא במקום שחייב לכרוע בתפילתו, ממילא ודאי שלכה"פ יכוין עצמו להוי באמצע ברכה וליכא למיחש להנ"ל. ובעוד אופן כתב, דאפי' אי קאי באמצע ברכה דהוי מקום שיותר לשחות מ"מ איכא למיחש דכיוון דקעביד לזה עם הציבור נראה כעושה כן משום חובה, והרואה יטעה דדין הוא לשחות באותו מקום.

שוב ראיתי שהדרכ"מ שם נמי עמד בזה, וכתב לישב דהיכא שסומך שכשיגיעו הציבור למודים ישחה עמהם יש לחוש שמא ישכח.

עוד כתב הט"ז סי' ק"ט סק"ב, היכא ששוחה באמצע הברכה, מחמת שבדעתו ראוי שם לשחות שפ"ד, אכן אי שוחה מחמת הציבור ששוחין באותה העת, חשוב הפסק, וילעב"ז.

באופן דצריך לסמוך גאולה לתפילה או משום שהשעה עוברת יכול להצטרף עם הציבור

הטור כתב דהיכא שצריך לסמוך גאולה לתפילה, שפיר יכול לסמוך אהא דישחה תוכ"ד תפילתו הגם שלא יאחוז בתפילתו במקום שחייב לכרוע והיינו כמנהג ר"ת, וחזי' דעדיף שיקיים ענין הכריעה בדיעבד משום סמיכת גאולה לתפילה, אך משום תפילה בציבור לא. וגבי קדושה כתב דאי חייב להתחיל משום דצריך לסמוך גאולה לתפילה יאמר עם הש"צ מילה במילה ואי"ז הפסק. אמנם נראה מדבריו דיעשה כן רק אי הוי בעי משום סמיכת גאולה לתפילה אך לכתחילה, יאמר קדושה שלא תוכ"ד תפילתו, דלא כפשיטות דעת התוס' דהוא לכתחילה. ועוד מבואר מדבריו שלא הציע הענין של שומע כעונה גבי קדושה, ואפשר משום דס"ל כר"י ור"ת, או דעד כמה שיכול להתחיל עם הש"צ עדיף טפי, ואה"נ דברי התוס' נמי קיימי היכא שכבר התחיל להתפלל שלא עם הש"צ.

עוד הביא הב"ב מהסמ"ק, דהיכא ששעה עוברת אף אם לא יגיע למודים יכול להתפלל, ולכא' הוא מכ"ש מדברי הטור דאפי' בשביל סמיכת גאולה לתפילה יתפלל. והדרכ"מ הביא מהמהרי"ל שהיה מתפלל אף אם לא יגיע למודים, ופי' בדעתו דאפשר דהיתה שעה עוברת.

הרי חזי' מהנ"ל, דכל ענין דאין להצטרף לציבור המתפללין, הוא משום דתפילה בציבור אינה גוברת על ענין אמירת הקדושה ושאר הדברים, אמנם אי שעה עוברת או משום סמיכת גאולה לתפילה, שפיר יכול להצטרף, ויעוי' לקמן דהענין הנ"ל תופס נפק"מ בעיקר הגדרת האי

ומעתה צ"ב הרי בכך שיצא יפסיד תפילה בציבור גם כן, ואיזו עצה היא זו, ובפשיטות הוה אמרי' דעד כמה דיפסיד עניית קדושה, לכה"פ שירויה תפילה בציבור ומה שלא יענה עם הציבור כיוון דיהא עסוק בתפילתו. וע"כ מבואר כאן דעד כמה שיהא במצב שיתחייב לענות אסור לו להתפלל עכשיו עם הציבור, והיינו דאסור לו להכניס עצמו למצב שלא יוכל לענות, ומוטל עליו לדאוג דכל שיהא במצב שיתחייב בקדושה עם הציבור יוכל לענות.

ונראה מוכרח ומוכח מדברי הרשב"א הנ"ל, דענין אמירת קדושה עם הציבור שדוחה תפילה בציבור, אי"ז ענין של עדיפות, דכל שעומדים לפניו ב' מצוות עליו לקיים החשובה יותר, דהרי בגוונא הנ"ל ממ"ג לא יקיים החשובה בין אם יהא מחוץ לביהכ"נ דאז אפי' לא יתחייב, ובין אם יהא בפנים ויהא עסוק בתפילתו, וע"כ דס"ל דמדיני עניית קדושה כל היכא שהאדם נמצא במצב שיתחייב בה מוטל עליו לדאוג שיהא במצב שיוכל לענות, וכל שאינו דואג לזה הרי הוא כמזלזל בענין הגדול הזה. וממילא להיות תוך ביהכ"נ שיאמרו קדושה ולא יוכל לענות אי"ז אפשרות כלל, ולכן אם רוצה להתפלל עכשיו, אין שום עצה אי לאו שלא יתפלל תוך ביהכ"נ, וע"כ שיפסיד תפילה בציבור.

בענין מש"כ המג"א דאי שימע כבר קדושה או שישמע לאחמ"כ גורם היתר להתפלל עם הציבור, על אף שלא יספיק קדושה, ולכא' אין מקום להבנת דבריו אי לאו הגדר המבואר דהוא ענין של זילזול בהקדושה

המג"א סק"ג כתב דאם כבר שמע קדושה או ברכו, או שידוע שישמע אח"כ א"צ להמתין, ומייתי לזה מהא דאית' בגמ' דלמ"ד דאומר קדושה ביחיד אי"צ להמתין, והרי כשאומר ביחיד היינו אחר שכבר אמרו הציבור, וע"כ דהיכא שיאמר אח"כ יכול להתפלל עם הציבור.

ולכא' דברי המג"א הם דברי פלא, הרי דבר פשוט דכל היכא שנמצא בציבור דאומרים קדושה חייב לענות עמהם ואפי' כמה פעמים ביום, ואי"ז מצוה על האדם המחויב לקיימה מצד עצמו כחוב עשה וכמשנ"ת לעיל בדברי הרשב"א [ועוד שלא מצינו חיוב ללכת למקום קדושה לומר עם הציבור], וכדאית' ברמ"א קכ"ה ס"ב בשם תשו' הרשב"א, מי שאמר סדר קדושה, ובא לביהכ"נ ומצא צבור עונין קדושה, חוזר ועונה עמהם עכ"ל, ובפשיטות טעמא דמילתא כמש"כ האגרות משה (או"ח ח"ג סי' פ"ט) ז"ל בקדושה כל חיובו הוא לקדש שם שמים באמירת קדושה ובעניה לברכו הוא כשאיכא צבור שמקדשין, וליכא שום שיעור בין לקולא, שליכא שום חיוב על גופו של האדם לילך לביהכ"נ בשביל אמירת קדושה, בין לחומרא שאפילו מאה פעמים מקיים מצות קדושה ממש כמו בפעם ראשון, ונמצא שמדינא מוכרח האדם לומר קדושה עם הציבור בכל פעם כפעם הראשון עכ"ל.

והנה דברי המג"א קשים לב' הצדדים המבוארים לעיל כיצד מהני מה ששמע קדושה או שישמע אח"כ, דהרי להצד דהוי משום עדיפות אין לזה משמעות כלל, דעד כמה דכל היכא שנמצא תוך ציבור מתחייב מחדש ואשר ע"כ מחוייב לענות כמה פעמים ביום, מה השייכות של הקדושה שכבר נתחייב וענה או שיתחייב ויענה, להקדושה דמתחייב השתא במצב שמצטרף לציבור שנמצא עימו, ולהצד דעניית קדושה עדיפה ומש"ה דחי' לתפילה בציבור, מה שכבר ענה או שיענה לא משנה כלום, סו"ס עניית הקדושה שיקיים כאן עדיפה. ואף להצד דכל היכא שנמצא תוך ציבור ומחוייב לענות צריך לדאוג שיוכל לענות ובלא"ה הוי זילזול, שוב צ"ב מה יתן לך ומה יוסיף לך מה

שכלפי קדושה במקום אחר ישתתף עם הציבור בעניית הקדושה. ולכא' מכח הקושי הנ"ל נראה לדחוק, דאפשר דכלפי הצד דחשוב מזלזל בהקדושה שלא דואג שיוכל לענות, יש מקום להבין דכיוון דסו"ס כבר ענה קדושה או שיענה אינו במעמד שמזלזל, דמצד עצמו דואג להיות שותף באמירתה ולכן כבר ענה או שיענה, אלא דהשתא נמצא במצב שמנוע כי היכי שיוכל לקיים מצוה אחרת. והישוב הנ"ל קצת תלוי בהחקירה שהזכרנו לעיל (הע' י'), דאין ענין הזלזול במה שפורש מהציבור וכעין דינא דמודים עם הציבור אלא כלפי ערך המצוה בעיני המקיים, וכל דקיים כבר הענין הנ"ל או שעתידי לקיים, מה דהשתא אינו מקיים אינו נכנס בהגדרה של זילזול.

ראיה ברורה ומוכרחת להצד שענין דחיית התפילה בציבור משום עדיפות, והוא מדינא דקמאי דהיכא ששעה עוברת או שצריך לסמוך גאולה לתפילה וכן להמג"א דתפילה בציבור עדיפה, שפיר יכול להתפלל עם הציבור הגם דלא יוכל לענות עמהם.

כבר הבאנו לעיל (סי' א' סק"ד) לדברי הטור והסמ"ק וכ"ה בשו"ע, שהעמידו דכל נידון סוגין איירי רק היכא דהנמצא לפנינו הוא ענין תפילה בציבור או עניית קדושה וא"א לקיים שניהם, אולם היכא דקאי בגוונא שהשעה עוברת והיינו שם יצטרך להמתין עד אחר אמירת קדושה יעבור זמן תפילה, וכן היכא דחתם גאל ישראל וצריך לסמוך גאולה לתפילה בזה שרי' ליה להצטרף עם הציבור, דהנך מצוות עדיפי טפי משיענה עם הציבור קדושה.

ולכא' נראה ברור דענין הדאגה שיוכל לענות קדושה עם הציבור, הוא ענין של עדיפות, ובזה אמרי' ליה דאח"נ להפסיד קדושה בשביל תפילה בציבור אל יתפלל, אכן היכא שהשעה עוברת ויפסיד תפילתו בזה עדיפה תפילתו, ואשר ע"כ שפיר יתפלל הגם דיפסיד עניית קדושה. אולם אם ענין דחיית תפילה בציבור הוא משום זלזול בהקדושה לכא' מאי שנא כה"ג דעסוק במצוה דעדיפה טפי, סו"ס יעמוד תוך הציבור ולא יענה קדושה.

יש שרצו לדחות הראיה הנ"ל, דהא דחשוב זלזול היינו היכא דאית ליה האפשרות להתפלל אחר עניית קדושה, וכשבוחר לעסוק בתפילתו והיינו עשה שתמנע ממנו עניית הקדושה הוי זלזול, אמנם היכא שהשעה עוברת או שצריך לסמוך גאולה לתפילה, דחייב להתפלל השתא, אי"ז ממקום של בחירה, שבוחר את מצוות התפילה כנגד עניית קדושה, שהרי מוכרח להתפלל, ואדרבא אין בכח הקדושה לדחות הנך מצוות וא"כ ליכא זלזול כלל.

ולענ"ד אי"ז טענה, דאי מה שמתפלל זה עצמו מעמידו כאינו יכול לענות קדושה שחייב בה אה"נ, אז י"ל דאין המעמד תלוי בו כלל, אבל אחר דנתיסד בדברי הרשב"א דליכא חיובא להתחייב ולקיים אמירת קדושה, א"כ מה שמעמידו השתא במצב שלא יוכל לענות הוא בכך שמצטרף למנין, דעד כמה שיכול להמנע מהמציאות שיעמוד במצב של חיוב קדושה ולא יענה, נמצא דשוב קעביד לזה בבחירתו. יסוד הענין של זלזול היינו היכא דבעשייתו מעמיד עצמו באופן שיתחייב בעניית קדושה ולא יוכל לענות, ואף אי חייב להתפלל וזה עצמו משלל ממנו היכולת לענות, מ"מ אי"ז מחייב מצב של אי עניית קדושה, דתפילה לכשעצמה אינה מוכרחת להוי במקום שיתחייב בקדושה, ושוב נמצא דהצטרפותו היא שמעמידה את אי היכולת לענות באמצע תפילתו שתתייחס לכך שלא יכול לענות קדושה.

הרה"ג דוד אריוביץ שליט"א ראש חבורת לרעך כמוך

בעניין לא תחמוד ולא תתאוה

למעשה, איסור חמדה מוגדר כלקחת דבר מחברו לאחר הפצרה, הערמה או תחבולה.

מתי פנייה נחשבת להפצרה אסורה?

- **שיטת "בצל החכמה"**: פנייה של **שלוש פעמים** ומעלה נחשבת להפצרה (כמו שמצינו בגמרא בנדרים לגבי סירוב לאכילה, וכמו שמצינו בדין בקשת מחילה שלוש פעמים). פעם או פעמיים - מותר לברר ולשאל באופן ענייני.
- **שיטת הגר"ח פנחס שיינברג**: הדבר אינו תלוי במספר הפעמים, אלא הוא **הכל לפי המבייש והמתבייש**. כלומר לפי העניין האם זהו מצב של לחץ והפצרה או לא. וכמו שמצינו ברבנו יונה שכותב שאדם נכבד לא יבקש אפילו פעם אחת כיוון שמעצם מעמדו זה נחשב הפצרה.

מקרים מיוחדים להלכה:

- **אדם נכבד**: אדם חשוב או בעל סמכות (כגון מנהל) שאנשים מתביישים לסרב לו, אסור לו לבקש מחברו אפילו פעם אחת, אלא אם כן הוא בטוח לחלוטין שהלה נותן לו את הדבר בלב שלם ובנפש חפצה.
- **שאלה והשכרה**: איסור "לא תחמוד" חל לא רק על קניית חפץ, אלא גם על לחיצה לקבלת חפץ בהשאלה או בשכירות (כגון לחיצה על חבר לקבלת טרמפ או שימוש בעט שלו, כשהדבר נעשה בחוסר נעימות).
- **נתינה חוזרת**: אם אישה נתנה לחברתה שקית בגדים במתנה, ולאחר זמן התחרטה וביקשה שמלה מסוימת בחזרה - כיוון שלמקבלת לא נעים לסרב, המבקשת עוברת על "לא תחמוד" מעצם יצירת מצב הלחץ, גם ללא הפצרה מרובה.
- **טרמפ רגיל**: מי שמבקש טרמפ בצורה נורמלית, בדרך כלל אין בכך בעיה.
- **טרמפ בכפייה**: מי שמבקש טרמפ בצורה שלוחצת על הנהג וכמעט מכריחה אותו לעצור - זו בעיה. מדובר בהפעלת לחץ שמאלצת את השני.
- **חריג (מצוות חסד)**: ישנם מצבים שמותר ללחוץ על השני שיעשה איתך חסד שהוא מחויב בו. למשל, במצב דחוף של מעין פיקוח נפש (צורך להגיע דחוף לבית חולים או לקופת חולים), אם תופסים מישהו ואומרים לו: **"אתה חייב לקחת אותי!"** - ייתכן שמותר להפעיל לחץ כזה.

איסור "לא תחמוד" ו"לא תתאוה" - שני לאווים שונים

להלכה נפסק בשולחן ערוך שישנם שני לאווים נפרדים בעניין זה:

1. **לא תתאוה**: איסור החל כבר בלב ובמחשבה.
 - לא תחמוד**: איסור המתרחש בפועל כאשר אדם לוקח או קונה את החפץ לאחר שלחץ על חברו.
- אם אדם ניסה והפציר בחברו למכור לו חפץ אך בסופו של דבר לא קנה אותו, הוא עבר על איסור "לא תתאוה" בלבד. רק אם קנה את החפץ בפועל בקניין גמור, עבר גם על "לא תחמוד".

מחלוקת הראשונים בגדר "לא תתאוה"

בראשונים קיימות מחלוקות מהו בדיוק גדר האיסור שבלב:

- **שיטה א' (הרמב"ם והשולחן ערוך)**: האיסור בלב חל רק כאשר האדם רוקם תוכניות ומחשב כיצד ללחוץ על חברו, להפציר בו או להערים עליו כדי שימכור לו את החפץ. סתם רצון חולף בלב ללא תוכנית מעשית - אינו אסור מהדין (אף שמידת חסידות יש בזה, וערוך השולחן מציין שאין זו מידה טובה).
- **שיטה ב'**: עצם המחשבה והרצון בלב ("הלוואי שהמכונת הזו הייתה שלי") - כבר מהווים איסור.

שלוש דרכים להתגבר על חמדת הלב

הראשונים מציעים שלוש עצות רוחניות כיצד יכול אדם להתגבר על מחשבות החמדה והתאוה העולות בליבו:

- **דרך האמונה (האבן עזרא)**: אדם צריך להפנים שכל מה שמגיע לו קצוב מהשמיים, ומה ששייך לחברו רחוק ממנו לחלוטין ואין לו שום סיכוי או שייכות אליו, ממש כמו שאדם פשוט אינו מעלה על דעתו להתחתן עם בת המלך מרוב שהדבר רחוק ממצויאותו.
- **דרך היראה (הבית הלוי)**: כשאדם מבין שהקדוש ברוך הוא אסר את הדבר, האיסור צריך להביא אותו לידי יראה וריחוק, עד שמרוב פחד הוא לא יעלה בדעתו לקחת דבר זה (המשל שהוא הביא כמו אדם שהולך על קרח על נהר קפוא ולפתע הוא מחליק או מרגיש שהקרח נשבר והוא מבין שהוא בסכנה עצומה. ברגע זה כל התאוות פורחות ממנו בין רגע). החזון איש שיבח מאוד דרך זו.
- **דרך האהבה (הכתב והקבלה)**: כאשר אדם ממלא את ליבו באהבת ה' בצורה שלמה, הלב נהיה מלא ואין בו שום מקום פנוי לכניסת יצר הרע או לחמדת ממון של אחרים.

הרש"ר הירש כותב משפט יפה: "עליו לפתוח את ליבו אך ורק לפני שאיפות טהורות וצודקות.

הגדרת "הפצרה" ומצבי לחץ למעשה

שריפת בית המקדש

איתא בירושלמי דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו החריבו [יומא פ"א ה"א], ואמר על זה מרן הגרא"מ שך זצ"ל שהרי זה כאילו בית המקדש עומד וקיים, והוא נוטל גפרור מדליק אותו, מתקרב ושוף את בית המקדש!

אם כבר בא הגואל

תיק עם בגדים מוכנים ומזומנים היה לו לחפץ חיים לעת בא גואל צדק, וסיפר שהגר"א זצ"ל כל עת שהיה שומע קול המולה מהרחוב היה פותח החלון לשאול אם כבר בא גואל [הצדיק ר' שלמה עמ' ל"א].

הרה"ג אלחנן מנצח שליט"א ראש חבורה - קהילת רשב"א

עין טובה, כעס ואמונה

היה סיפור עם ראש הישיבה, מרן רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל, שאחרי החתונה שלו שכר דירה, ופתאום גילה שאין שם שירותים. הוא פנה למשכיר, והמשכיר אמר לו בטבעיות: "אתה ביקשת יחידה של חדר אחד, ושני חדרים זה כבר משהו אחר - שירותים זה מבחינתי עוד חדר..."

ורבי גרשון, במשך כל השנים, תמיד כיבד את היהודי המשכיר הזה באופן מיוחד בלתי רגיל. כששאלו אותו לפרש הדבר, הוא הסביר בפשטות:

"זה לא קשור אליו. זה חשבון שלי עם הקדוש ברוך הוא. למה לא היו לי שירותים חצי שנה אחרי החתונה? זה חשבון שלי עם השם, המשכיר לא קשור לזה בכלל." שמעתם? זה כל הסיפור כולו.

אני חושב שאפשר לסגור את הספרים ולסיים כאן את השיחה. תחשבו על הסיפור הזה; זה כמו האפיקומן, שצריך לסיים איתו כדי שלא ישכחו את היסוד. אם נדבר על זה יותר מדי, אנחנו עלולים לאבד את העוצמה של העניין. זה סיפור שיכול לשנות לנו את החיים. באמת, משנה חיים ממש! למה? כי אנחנו מתנהגים בדיוק הפוך: אם משהו עושה לנו טובה או משהו טוב, אנחנו שוכחים את זה במהירות האור; אבל אם חלילה משהו עושה לנו משהו שלא כרצוננו - אנחנו בוערים מכעס!

ומתוך כך הבנתי את עומק הפסוק: "לֹא תִתְעַב מִצָּרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ". זה פסוק מזעזע כשחושבים עליו. מה זאת אומרת לא לתעב? הרי המצרים שמו תינוקות יהודים בתור בלוקים בתוך הקירות! הם היו הרוצחים הכי גדולים בעולם! אלא, אומרת התורה: "לֹא תִתְעַב מִצָּרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ" - בסופו של דבר קיבלת מהם אכסניה, הם נתנו לך מקום לחיות בו בתחילה, ועל זה אתה חייב להכיר להם טובה. מה שהם הרעו לכם אחר כך - זה מה שהקדוש ברוך הוא גזר עליכם, וזה חשבון של שמיים. המצרי כביכול לא קשור, אין קשר!

מעשה באדמו"ר מטאש

היה עוד סיפור דומה עם האדמו"ר מטאש זצ"ל. הוא היה שולח בכל שבוע, בקביעות מעטפה עם כסף לאדם חילוני מסוים. יום אחד אותו אדם עבר דירה ונעלם. האדמו"ר בירר, הפך עולמות ואמר: "חייבים להמשיך לשלוח לו". השיג את הכתובת החדשה והמשיך לשלוח את המעטפת השבועית.

יום אחד שאל אותו אחד המקורבים: "רבי, מה הסיפור של הרבי עם אותו אדם?". ענה לו האדמו"ר: "תשמע, לפני שלושים שנה היינו יחד בים. כשטבעתי במים והייתי סמוך למיתה, הוא קפץ עליי וניסה להטביע אותי בכוח כדי לקחת לי את מעטפת הכסף שהייתה עליי". תמה החסיד ואמר: "רגע, אז אם הוא ניסה להטביע את הרבי, למה מגיע לו כסף בכל שבוע?". ענה לו האדמו"ר בפשטות: "כי מתוך המאבק איתו בתוך המים - בסופו של דבר הוא לא הרג אותי והוא הציל אותי ויצאתי החוצה!". שמעתם דבר כזה? סיפרתי את זה למישהו, והוא אמר לי בתגובה ספונטנית: "תגיד לי איפה הוא גר עכשיו, נשלח לו מתקנת הביתה..."

להשתחרר מהאשליה

חברים, אנחנו לומדים תורה, אנחנו רוצים לעשות רצון השם - כולנו רוצים כל כך! אבל שימו לב למרחק, לפער הגדול. תראו כמה בן אדם יכול להיות מלאך אלוהים, ומצד שני - איפה אנחנו אוהזים. הרי כל הכעסים שלנו - על המזגן, על ההוא שחסם, על הגבאי בבית הכנסת - כל הדברים האלה נובעים מחיסרון באמונה. חז"ל אומרים שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, כי באותו רגע הראש שלנו נמצא במקום אחר, רחמנא ליצלן, ושוכחים שיש מנהיג לעולם.

ואל תחשבו חלילה שאני מוציא את עצמי מן הכלל, שלא תהיה שום טעות. אני איתכם בעסק הזה עמוק עמוק, וכנראה הרבה מתחתכם. תהיו רגועים, אני לא איזה מלאך שמופיע מהר-פארן... חברים, אני מתמודד עם אותה בעיה בדיוק. אני כועס, אני מתעצבן - אבל אני אומר לכם: אני רוצה, אני משתוקק לא להתעצבן יותר! אני רוצה להבין בכל רמ"ח איברי שזה ריבונו של עולם.

הרי זה ריבונו של עולם שמנהל את הכל! יש בורא לעולם! על מי אתם מתעצבנים? מתעצבנים על הקדוש ברוך הוא שהוא כביכול לא

יודע לנהל את הכביש ושהוא תקע את התנועה? כל היום אנחנו עסוקים בלהאשים: הרב גוטרמן, הרב זייברט, טראמפ, פוליטיקאים! אמרתי לחבר: אתם מפחידים מאיראן? אתם מפחדים ממקלות? לקדוש ברוך הוא יש מלא מקלות בעולם. אתם חושבים שהקדוש ברוך הוא אומר אי פעם: "חבר'ה, נגמרו לי המקלות"? מה עובר עליכם? יש לו איראנים, סורים, טורקים, סינים, מצרים... חסרים לקדוש ברוך הוא מקלות כדי לעורר אותנו?

חברים, אנחנו חיים לפעמים בדימיון. הקדוש ברוך הוא מנהל את העולם כולו. הוא מנהל את מערכות ההגנה, את הטילים הבליסטיים, הוא יודע בדיוק מה יש, איפה כל דבר ייפול, והוא מצייר בדיוק מופלא את התסריט העולמי. מה עובר עלינו? זה מבהיל כמה בן אדם יכול להניח תפילין וללמוד שעות, אבל אם אין לו את היסוד הזה בלב - אין לו כלום! עוד לא התחלת בכלל. בואו נקים ארגון ונחזור בתשובה מא'-ב', נתחיל מהתחלה.

מה זה הקשקוש הזה שאדם בא לקדוש ברוך הוא, ובו זמנית מתעצבן על כל דבר קטן? "הוא נעמד לי בדיוק פה, ההוא עושה לי רעש באוזן..." כאילו לא היה לו את כל המגרש לעמוד בו, והוא בא דווקא לחסום אותך? תבין שזה הכל שליחות משמיים, וזה א"ב של יהודי.

ההגנה האמיתית והיחידה בעולם

חברים, זה הא"ב. אם אין לנו את היסוד הזה - אין לנו כלום, והכל נשאר כהצגה אחת גדולה. לפעמים זה פלא עצום: הקדוש ברוך הוא מקים מולנו מציאות קשה, כעין "זרש מרשעת", שאפילו היא בעצמה לא מבינה מאיפה יש לה יכולות כאלה של רשעות, כאילו היא צובטת את עצמה ותמחה מאיפה הכל הגיע. אבל חברים, בורא עולם מדבר אלינו! הוא מדבר אלינו מתוך המציאות! תבינו שזה הכל הקדוש ברוך הוא, ותפסיקו לחשוב בטעות ש"היא עשתה" או "הוא אמר". אלו שטויות.

זה אולי נשמע נורא, ואתם בטוח חושבים על הדברים האלה, אבל כולנו נופלים בזה כל היום וכל הלילה. כל המחשבות שלנו מוסחות אל המזגנים החדשים של השכן, אל הכותרות שמופיעות ב"ידיעות" על טכנולוגיות וכלי נשק מתקדמים. לא הבנתם שאין בזה כלום? שהכל קשקוש אחד גדול?

כל כוחו של הצבא כשלעצמו, ללא הקב"ה, הוא בדיחה. היינו צריכים ללכת ברחוב ולצחוק. אני צוחק על המחשבה שנדמה לאנשים שיש כוח עצמאי לצבא. אין כלום מלבד בורא עולם! יש קדוש ברוך הוא, וכל השאר כפשוטו אינו מציאות עצמאית. הרי כשצריך אותם באמת, מספרים לכם סיפורים - כמו אותם אנשים שהיו באותו שמחת תורה מפורסם, שהתקשרו מתוך מצוקה ונתקלו בחוסר אונים מוחלט. אין צבא ואין שום דבר מצד הטבע הפיזי; הכל פיקציה. עברתי פה בכניסה, יושב שם שומר בבוטקה. נו, באמת... אתם חושבים שבזה תלווה ההגנה שלנו? זו ממש ליצנות, כאילו שמים שם בוטקה רק בשביל לפתוח במילתא דבדיחותא.

המציאות הזו נועדה כדי שניבין כמה אנחנו טועים בהבנת המציאות. אפשר להסתובב במדינה ולראות את גודל הנס. הנס הגדול ביותר הוא שלא פרצו באותה עת גם מצפון - כוחות רדואן עם עשרות אלפי האופנועים שהיו מוכנים להם. הקיום שלנו פה הוא נס ברמה שהמוח האנושי בכלל לא מסוגל לדמיין! וזה בדיוק הדבר שצריך להרגיע אותנו. כשאדם מתבונן בזה, הוא מבין שהכל מנוהל, שהקדוש ברוך הוא שומר עלינו באופן אישי, ומתוך כך הוא יכול להגיע למצב של "להתענג על השם", בידיעה ברורה שהשם שומר עלינו.

חוק חובת לימוד התורה

על הקדוש ברוך הוא אפשר וצריך לסמוך. אז מה מוטל עלינו לעשות? להתחזק! להוסיף לימוד, להוסיף מצוות, להוסיף זכויות - זו ההגנה האמיתית והיחידה, ולא יעזור שום דבר אחר. אלו שאינם לומדים, שום השתדלות גשמית שלהם לא תגן; הלומדים הם המגינים האמיתיים שלנו. הגיע הזמן לחוקק "חוק גיוס" אמיתי - חוק חובה ללמוד תורה! אולי יהיו כאלה שיקשו על הרעיון, אבל האמת ברורה: מי שמגן עלינו אלו האנשים שיושבים והוגים בתורה. הם חומת המגן היחידה בעולם.

אסור לנו להתבלבל אף לא לרגע, למרות שהטבע שלנו הוא להתבלבל בכל שנייה מחדש. השכחה מטפסת עלינו. אתם מכירים את זה? בערב אנחנו מסכמים בשיחה, שיש בורא לעולם ומגיעים לחיזוק עצום, אבל בבוקר קמים - והכל נעלם, כאילו מתחילים מאפס. אני מכיר את זה היטב על עצמי. אדם נרדם מתוך תחושת אמונה חזקה, ובבוקר קם ושואל את עצמו: מה למדתי בכלל? איפה התחושה העצומה מאתמול?

אמונה היא דבר שנכון לשנייה זו. עוד שנייה מישהו עלול לעצבן אותך, או שהצ'ק יחזור מחוסר כיסוי - וזה הצ'ק שהכי הרבה חוזר במהלך היום, צ'ק האמונה. כשמפטרים אדם מהעבודה, הוא מיד זועק: "אני אגיש נגדך תביעה במשרד העבודה!". רגע, איפה האמונה שהכל מאת השם?

התיקון: מזמור לתודה על כל קושי

תשקיעו את הנשמה שלכם בכל יום בחיזוק אמיתי, להאמין שהשם מנהל את העולם לטובתנו המושלמת כדי להציל אותנו. הוא עושה איתנו רק טובות! על כל אירוע, ולו הקטן ביותר, תגידו "מזמור לתודה". תלמדו לשמוח ולומר: "ריבונו של עולם, אני מודה לך על הדבר הזה; אני מודה לך שנשבר המזגן, אני מודה לך מכל הלב כי אני יודע שבדבר הזה הצלת אותי".

כשאדם באמת רוצה לחיות כך, הוא מבין שזה הדבר השווה ביותר בעולם, וזו תכלית הכל. הרי עיקר כוונת התורה כולה היא שישראל 'ישימו את ביטחונם בהשם'.

כשיש ביטחון, זוכים להגיע למצב של "להתענג על השם". ברגע שמתעוררת בעיה, כעבור דקה אתה נזכר שיש הקדוש ברוך הוא והוא הולך לסדר את זה על הצד הטוב ביותר - ואתה מתמלא שמחה, והוא ייתן לך משאלות ליבך. להתענג על השם פירושו לומר: "נכון שאני כבשר ודם לא יודע איך לפתור את הבעיה הזו, אבל אין לי שום דאגה, כי הקדוש ברוך הוא יסדר את זה בשבילי".

כך אדם צריך לחשוב בכל פעם שהוא מקבל שיחת טלפון מדאיגה - מיד להיזכר בבורא. כמה זמן לוקח לכם להיזכר שכל הבעיה הזו נולדה אך ורק כדי להזכיר לכם שיש בורא לעולם ואתם יכולים לסמוך עליו?

למעשה, זה הסיפור של כל הבעיות והדאגות בעולם. כל דאגה שמגיעה היא בעצם הזמנה מהקדוש ברוך הוא שאומר לך: "מה קרה? אתה צריך לסמוך עליי!". כל דאגה על העתיד, איך נסתדר, איך נתחתן, מה יהיה עם מצוקת החנייה, או הדרמות על מעצר חרדים ומשטרה ברחובות - הכל נועד להזכיר לנו שיש בורא עולם ואף אחד לא יכול לגעת בך ללא רצונו. ואם נעצרת או נתקעת, דע שזה הדבר המדויק והטוב ביותר שצריך לקרות לך כעת, וזה לטובתך, ועליך לשמוח בזה. במקום להתמרמר, תאמר "מזמור לתודה" (פרק ק'): "ריבונו של עולם, אני מודה לך, אני שמח, אני יודע שזה לטובתי, אני יודע שאתה קרוב אליי, שומע אותי ונמצא איתי".

מנוחת נפש הבוטח

זוהי התכלית של הכל. הדברים האלה קריטיים כל כך, והנשמה ממש תלויה בהם. כשאדם זוכה ולומד, הוא צריך לזכור את דברי החזון איש: "ידע, העיקר דע לפני מי אתה עמל". עליך לדעת שהקדוש ברוך הוא נמצא כאן ממש, השכינה נוכחת, והקדוש ברוך הוא בעצמו יכול ללמד אותך תורה. הכל נשען על מידת הביטחון.

ומהו ביטחון אמיתי? ההבנה שמלבד הבורא - אין שום כוח בעולם. המבחן של הביטחון, כפי שמגדיר החזון איש, הוא "מנוחת נפש הבוטח". מנוחת הנפש הזו פירושה שהאדם יודע שהעסק כולו מנוהל מלמעלה, ולכן הוא רגוע לחלוטין. אין שום משבר, אין שום קריסת מערכות; הכל נמצא בשליטה מלאה של מאה אחוזים.

אוי ואבוי לנו אילו היינו תלויים בבני אדם - בראשי ערים או בבעלי השפעה כאלה ואחרים; במצב כזה לא היה לנו שום סיכוי בעולם. התורה מזהירה אותנו: "אל תבטחו בנדיבים". אנחנו נוטים לבנות על אנשים בשר ודם, וככל שנשכיל להשתחרר מהטעות הזו, נבין שמאדם אין שום תשועה.

באופן אישי, הסיכוי שאני אתקשר למישהו כדי לבקש עזרה גשמית הוא כמעט אפס מוחלט. למה? כי אין בזה צורך אמיתי. אסור לבנות על אנשים. עלינו לבנות אך ורק על הקדוש ברוך הוא - לבקש ממנו, להתפלל אליו. כשיש לך בעיה, תשקיע את האנרגיה שלך בתפילה מעומק הלב, ותראה כיצד הקדוש ברוך הוא משחרר אותך מהצרה. הקדוש ברוך הוא רוצה להעניק לנו, מתוך אהבתו אלינו, פי מיליארדים ממה שאנחנו בכלל מסוגלים לדמיין או לדאוג לעצמנו.

היסוד הזה הוא הדבר החשוב ביותר כדי להתפתח בלימוד התורה. כדי לשקוע בלימוד, אדם חייב לשחרר מעליו "חבילות" את כל הדאגות הגשמיות: איך הוא יתחתן, מה יהיה עם הפרויקטים השונים וכן הלאה. יש הקדוש ברוך הוא בעולם! הוא יודע איך לזווג זיווגים, והוא יודע להתמודד עם דברים מורכבים בהרבה. הכל קטן עליו. כשאתה סומך עליו באמת, אתה יכול להיות רגוע לחלוטין ולהסתובב בעולם כמו בנו של הגביר העשיר ביותר, כי אתה אכן בנו של מלך מלכי המלכים.

בין אדם לחברו: מאור פנים ושמה

חסר לנו חיוך בעולם. הבסיס של מצוות בין אדם לחברו מתחיל בראש ובראשונה בלחיך לבני אדם. אנשים מסתובבים לפעמים שבורים, בפנים חמורות של תשעה באב. כשאתה מחייך לאדם ומאיר לו פנים, זהו החסד הגדול ביותר שיש. תגיד מילה טובה. איך אני יודע שהדבר הזה שווה כל כך הרבה? משום שזה הדבר שהכי קשה לעשות. לפעמים אתה פוגש אנשים קשוחים למראה, ואתה שואל את עצמך: "מה, אני אחייך אליו עכשיו? יחשבו שמשוה לא בסדר איתי...". אל תתחשב בזה; תחייך, תשמח ותשמה אחרים.

התקשר אליי יהודי אחד שהיה שרוי בצער עמוק, מיוסר ומדוכדך, ושאל אותי: "מה הרב מציע לי לעשות?". אמרתי לו: "תשמע, עלה לי עכשיו רעיון יצירתי, סטארט-אפ ממש". הוא הסתקרן ושאל: "מה הרעיון?". עניתי לו: "לך תקנה כיסא גלגלים".

השתרר שקט מוחלט בצד השני של הקו. לאחר רגע הוא שאל בתמיחה: "למה כבודו מתכוון?". הסברתי לו: "תקשיב, המצב שלך הרי מצוין. אתה מאושר, יש לך רגליים וידיים בריאות והכל תקין אצלך. שים בסלון ביתך כיסא גלגלים, וזה יזכיר לך בכל יום מחדש שאתה מסוגל ללכת על רגליך".

ישנה דרך אחרת, לפעמים, כשאדם נמצא בדיכאון ואינו מעריך את הטוב, משמיים עושים לו "תרגיל" פשוט ומושיבים אותו לתקופה מסוימת על כיסא גלגלים. כשהוא מבריא וקם ממנו, אתה שומע אותו צועק בהתרגשות: "ישתבח שמו לעד!". אילו היית אומר את ה"ישתבח שמו" הזה מראש, מתוך הכרה בטוב, היית חוסך מעצמך את כל הסיבוב הכואב הזה.

תכלית הבריאה - להודות להשם

כפי שכותב הרמב"ם בסוף פרשת בא, תכלית הבריאה כולה היא שנודה להשם יתברך. מה עושים בשמיים עם אנשים שמסתובבים במרירות ובעצבות? לפעמים מדרדרים את מצבם מעט, ואז מייצרים להם ישועה פתאומית, כדי שמתוך ההצלה הם יתחילו לרקוד ולהודות. נמצא שאת כל הכאבים, הריצות לפרופסורים והתרופות, היינו יכולים לחסוך אילו היינו חיים בתודעת תודה אמיתית ומתמדת מלכתחילה. תודה באמת, ולא מן השפה ולחוץ.

אם אדם היה חי בתחושת הודיה עמוקה ואומר לקדוש ברוך הוא: "אני מודה לך על כך שקמתי בבוקר בריא ושלם", המציאות שלו הייתה נראית אחרת.

<< המשך בעמוד הבא

אנחנו, להבדיל, יודעים שיש עסק שמנוהל על ידי ההשגחה העליונה. עליך לקבל את מה שמגיע לך מתוך שמחה וריקוד. כפי שאמר הגאון הרב פינקוס זצ"ל על ברכת "הטוב והמטיב": כשאתה מוצא חלב במכולת, תראה בזה כעין הקדשה אישית שנכתבה עבורך: "למוישי, באהבה, ממני בורא עולם". יש אנשים בעולם שאין להם חלב או שחסר להם שפע; תסתפק במה שיש לך ותשמח בו. גם אם יש לך רק סרדינים מקופסת שימורים - תאמר: "יש לי דגים, יש לי שפע, אני מסוגל להריח ולטעום, איך אפשר שלא לפצוח בשיר על כל החסדים הללו?". עלינו להיות בפוקוס תמידי ולהכיר בטובות שהקדוש ברוך הוא מרעיף עלינו בלי שמגיע לנו דבר. אפילו השכן הנודניק שמציק, צריך להבין שהוא הדבר הטוב ביותר שקרה לנו בחיים לצורך התיקון שלנו. ברגע שאדם יחיה בתודה עמוקה ואמיתית מתוך הלב, הוא יחסוך מעצמו את כל הייסורים וכאבי הראש. אין נחת רוח גדולה יותר שאדם עושה לבורא מאשר לחסוך את הצורך בייסורים, שהרי העולם נבנה על מידת החסד, ואין סתירה גדולה יותר בין רצונו של הקדוש ברוך הוא לבין כאב. כאשר האדם מתחזק במידת התודה, הוא מתחבר ישירות לצינור החסד.

כשאתה כבר ער - אין צורך להעיר אותך

וברגע שהאדם מתחזק במידת התודה, הוא פשוט מנטרל מעצמו את הצורך בייסורים. הרי הייסורים לא באים כדי לעורר אותנו מתרדמת השגרה, וכשאתה כבר ער ומכיר בטוב, בשביל מה צריך עוד להעיר אותך? חברים, אמונה איננה סתם עוד דף כתוב בספר; אמונה פירושה לנשום את הקדוש ברוך הוא בכל רגע ורגע. כשבן אדם הולך ברחוב ונתקע בפקק תנועה, או כשהאוטובוס שלו מאחר, הנטייה הטבעית של הבשר ודם היא להתחיל להאשים את כולם - להאשים את חברת האוטובוסים, את הנהג, או את העירייה. אבל מי שמבין באמת שיש מנהיג לבירה, יודע ששום עלה אינו נושר מן העץ בלי השגחה פרטית ומדויקת. אם כן, על מי אתה כועס? אתה כועס על השליח? השליח אינו קשור לעניין כלל! זהו חשבון ישיר ומדויק שלך מול ריבונו של עולם.

תראה מה זה, אנחנו משקיעים לפעמים אנרגיות עצומות בלכעוס על בני אדם: "ההוא אמר לי", "ההוא עשה לי", "ההוא פגע בי". חז"ל הקדושים אומרים לנו בצורה הברורה ביותר: כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. ולמה החומרה היא כזו גדולה? מפני שבאותו רגע שאדם כועס, הוא שוכח לרגע שיש בורא ומנהיג לעולם. הוא חושב בטעות שלאדם שמולו יש כוח עצמאי להרע לו או להיטיב לו. וזו הטעות והאשליה הגדולה ביותר שיש. אין עוד מלבדו! הכל ממנו יתברך, והכל מכון לטובתנו המושלמת. היה פעם מעשה ביהודי שהגיע אל מרן החפץ חיים זצ"ל. הוא נכנס אליו בדמעות שליש, שבור ורצוף כלו, וסיפר שכל העסק שלו קרס לחלוטין. הוא נותר בעל חוב עצום, אין לו מאיפה לשלם, והנושים רודפים אחריו ומצרים את צעדיו. הסתכל עליו החפץ חיים בעיניו הטהורות והאוהבות ואמר לו: "תגיד לי, כשאתה מברך ברכת המזון ואומר בכוונה 'הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים', אתה באמת מאמין במילים הללו? הקדוש ברוך הוא זן ומפרנס מיליארדים של בריות בעולם בכל רגע, מביצי כינים ועד קרני ראמים, ואתה באמת דואג שהוא לא ימצא את הדרך הנכונה לכלכל גם אותך? תרפה, תסמוך עליו. תעשה את ההשתדלות הקטנה והמינימלית שמוטלת עליך, ותשאר לו את גיהול העולם". אותו יהודי שמע את הדברים, יצא מחדרו של הצדיק, נשם עמוק לרווחה, ובאמת קיבל על עצמו להשליך את כל ייבו על השם. והנה, תוך שבועיים בלבד הגלגל התהפך לחלוטין בצורה פלאית שאף אחד לא יכול היה לצפות מראש, והחובות נפרעו.

ואמונתך בלילות - המבחן בחושך

החיסרון הגדול שלנו הוא שאנחנו רוצים לראות את הפתרון מיד, בעיניים הגשמיות שלנו. אנחנו מנסים להבין בשכלנו איך בדיוק הישועה תגיע. אבל הביטחון האמיתי נמדד דווקא כאשר לא רואים שום פתרון באופק. כשחשוק, כשנראה שאין שום מוצא טבעי - דווקא שם נמדדת האמונה האמיתית של היהודי. כמו שכתוב בפסוק: "לְהַגִּיד בְּבִקְרַת חֶסֶדְךָ וְאֱמוּנָתְךָ בְּלֵילֹת". בלילות - בזמנים של חושך, הסתרה וערפל - שם בדיוק נדרשת האמונה. ובשביל להגיע למדרגה כזו, חברים, צריכים עבודה יום-יומית קבועה. זה לא קורה מעצמו ברגע אחד. אדם אינו יכול לצפות שיעמוד בהצלחה בניסיון קשה ומורכב, אם הוא לא מתרגל את האמונה הזו בקטנות ובשגרה. הילד שפך את המיץ על השולחן הנקי בדיוק דקות ספורות לפני כניסת שבת? זה בדיוק הזמן לתרגל אמונה ולשתוק. מפתח הרכב נאבד ונעלם בדיוק כשאנחנו ממהרים מאוד לצאת? זה הזמן לעצור, לנשום ולהגיד: "ריבונו של עולם, אני יודע בלב שלם שזה ממך, וזה לטובתי המוחלטת". כשמתרגלים לחיות כך בדברים הקטנים והיומיומיים של החיים, אז כאשר מגיע חלילה ניסיון גדול יותר, הנפש כבר רגילה ומיומנת לחיות בתודעה העצומה הזו - תודעת האמונה הטהורה.

חבל ההצלחה בדור של בלבול

אנחנו נמצאים כיום בדור של ניסיונות עצומים, דור של בלבול גדול מאוד. הכל זז במהירות, הכל רועש סביבנו, והטכנולוגיה מנסה לתפוס לנו את המחשבה ואת תשומת הלב בכל שנייה ושנייה. אם אדם לא מייצר לעצמו "איים של שקט" - זמן מוגדר שבו הוא יושב עם עצמו, מתבודד וחושב על תכלית החיים, חושב על בורא עולם - הוא פשוט נסחף ללא שליטה בזרם העכור של הרחוב. הלימוד של התורה הקדושה, ההתמדה והשקיעות המוחלטת בעומקה של הלכה - זהו חבל ההצלחה היחיד והאמיתי שנותר לנו.

מי שיושב בין כותלי בית המדרש והוגה בתורה הקדושה, אינו בונה ומרומם את עצמו בלבד; הוא משמש כחומת מגן עבור הדור כולו! הבל פיהם של תינוקות של בית רבן וקול המשא ומתן של לומדי התורה - זהו הדבר היחיד שמחזיק ומקיים את העולם כולו מלהפוך לתוהו ובוהו. שלא נעלה על דעתנו לרגע שיש איזה כוח גשמי אחר בעולם שמסוגל להגן עלינו. לא כוחו של הצבא, לא מהלכים פוליטיים ולא שום הסכמים מדיניים כאלה ואחרים. הכל, ללא יוצא מן הכלל, תלוי אך ורק בזכויות העצומות של לימוד התורה ובדקדוק השמירה על המצוות.

ללימוד מתוך שמחה ושותפות

לכן, החובה העליונה המוטלת עלינו בעת הזו היא לא להרפות בשום אופן. להוסיף עוד שעה של לימוד, לחזק עוד יותר את קביעות העיתים לתורה, והעיקר - לעשות את כל זה מתוך שמחה וטוב לבב. לא מתוך הרגל שנעשה טבע, לא מתוך הרגשת חובה יבשה ומצוות אנשים מלומדה, אלא מתוך הבנה פנימית עמוקה שאנחנו זוכים ברגעים אלו להיות שותפים כביכול של הקדוש ברוך הוא, וזוכים להגות ולדבר את הדיבורים שלו ממש.

כשניגשים אל הגמרא ואל הספר בצורה מרוממת כזו, הלימוד כולו מקבל פנים אחרות לגמרי, ואור התורה הקדושה מתפשט ומאיר את הבית כולו, את האיש ואת הילדים.

בואו נקבל על עצמנו, כל אחד ואחד במקום ובדרגה שלו, להתחזק בנקודה העצומה הזו של הכרת הטוב; להודות לקדוש ברוך הוא בלב מלא על כל נשימה ונשימה שהוא נפח בנו. ומתוך ההודיה והאמונה השלמה הזו, נזכה כולנו לראות ישועות גדולות ונפלאות בכל העניינים, מתוך מנוחת הנפש האמיתית, הרחבת הדעת ושמחת הלב.

גן עדן עלי אדמות

וברגע שהאדם מתחזק במידת התודה, הוא מגלה שחיייו הופכים לגן עדן עלי אדמות עוד לפני שהוא מגיע לעולם הבא. כי מהו בעצם גן עדן? גן עדן פירושו תחושת קרבת אלוקים, לחוש את השכינה הקדושה, ולהרגיש בכל רגע ורגע שאבינו הגדול, המלך הכל-יכול, נמצא איתך ומחבק אותך.

תחשבו על זה: לפעמים אדם הולך ברחוב ונתקף בתחושת בדידות עמוקה. הוא מרגיש שאף אחד אינו מבין לליבו ושאף אחד אינו דואג לו. אבל אם הוא רק יפקח את עיני האמונה הטהורות שלו, הוא יבין מיד שהוא אף פעם אינו לבד: "הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל". הקדוש ברוך הוא מלווה אותך לכל מקום ומגן עליך - בצאתך ובבואך, בשוכבך ובקומך. כל פעימת לב, כל נשימה ונשימה, אינן מובנות מאליהן; כולן מתנות ישירות ומיוחדות ממנו יתברך.

רבותי, אנחנו חייבים להפסיק לחיות בתודעה של עניים המקבצים נדבות בשער. אנחנו בני מלכים! התורה הקדושה שניתנה לנו היא המרשם היחיד לחיים מאושרים באמת, חיים מלאי משמעות, נצח ואמת. כשיהודי יושב ולומד דף גמרא, או כשהוא זוכה לקיים מצווה בדקדוק ובשמחה, הוא מתחבר באופן ישיר למקור החיים, לאי-סוף ברוך הוא. במצב כזה, כל שאר ענייני העולם הזה - המרדף אחר הכסף, תאוות הכבוד, והדאגות המדומינות של "מה יגידו עלינו" ו"איך נסתדר" - הכל מתגמד לחלוטין והופך לאפס לעומת חיי הנצח.

היד שאוחזת במקל

אני רוצה לסיים בנקודה מהותית אחת, שסוגרת את המעגל שפתחנו בו בתחילת דברינו. זוכרים את הסיפור על דירתו של ראש הישיבה בלי השיירות? התשובה הרי הייתה: "זה חשבון שלי עם הקדוש ברוך הוא". זוהי הדרגה העליונה והגבוהה ביותר של חיים בתוך האמונה. כשמישהו עושה לכם פרצוף חמוץ, כשפוגעים בכם, או כשמציאות מסוימת אינה מסתדרת כפי שרציתם ותכננתם - אל תסתכלו בשום אופן על האדם או הגורם שמולכם. הוא בסך הכל המקל, השליח. תרימו את העיניים למעלה, אל היד שאוחזת במקל, ותשאלו את עצמכם מתוך הכנעה: "מה ריבוננו של עולם רוצה לרמוז לי בזה? איך אני יכול להתקרב אליו ולתקן את דרכי מתוך המצב הספציפי הזה?". אם נשכיל לחיות בצורה כזו, אפילו קצת, ואפילו במספר רגעים קטנים במהלך היום-יום שלנו, החיים שלנו ישתנו מקצה לקצה. נהפוך לאנשים רגועים יותר, שמחים ומיושבים יותר, ונשפיע שפע עצום של ברכה, חסד ואור על כל הסובבים אותנו. שהקדוש ברוך הוא יעזור שנזכה כולנו להתחזק באמונה שלמה, בביטחון גמור ובהכרת הטוב, ונזכה לראות בנחמת ציון ובישועת ישראל במהרה בימינו, אמן ואמן.

מדוע התווכח רבה של מיר עם מוכר הספרים בערב תשעה באב?

מסופר על הגאון הגדול **רבי אברהם צבי קמאי** הי"ד - אב"ד מיר, שנכנס בערב תשעה באב אצל מוכר ספרים אחד וביקש לקנות ספר "קנינות לתשעה באב". ואף שמחיר הספר הקטן היה מועט, עמד רבי אברהם צבי עם המוכר על המקח שעה ארוכה, שלא כדרכו, והתווכח עמו ממש על שוה פרוטה. תמה על כך מוכר הספרים, שהכיר את רבי אברהם צבי כאחד הקונים הטובים שלו, ואמר לו בנימה של תרעומת: מה יום מיומנים, רבי? הרי אתה רוכש אצלי ספרים בדמים מרובים כל ימות השנה, ומשלם תמיד בעין יפה! מדוע איפוא שינית ממנהגך, והנך עומד בשעה זו ומתווכח עמי על פרוטה ממש? לדילי לא כל הספרים שווים בעיני -

השיב רבי אברהם צבי למוכר - בדרך כלל, כשאני קונה ממך ספר, אני מצפה שבעזרת ה' אשתמש בו שנים רבות, ואף אורישנו ברבות הימים לבני אחרי. ואילו ספר "קנינות" זה איני צריך לו אלא לשנה זו בלבד, שהרי אנו מקווים ומצפים בכל יום לביאת המשיח, ושוב לא נצטרך לומר קנינות בתשעה באב...

תגובות על עלוני יגדיל תורה

בענין מחיצה שלישית / הרב דניאל חסין

בגליון 'יגדיל תורה' מס' 4 כתבתי על גדר דינא דמחיצה שלישית טפח, דהמח' אי סגי בטפח אחד כנגד היוצא או דבעינן שוחק בצירוף לבוד, דפליגי בעצם הנאמר בחידוש אותו הטפח, האם התחדש שיש שם דופן על אותו טפח, או דלעולם שם דופן הוא רק על כזו בת שבעה טפחים אלא דנאמר דהכא סגי ברוב דופן ואמר' רובו ככולו. ולפ"ז הק' סתירה בדברי השו"ע, דהנה מצד אחד נפסק להלכה כשיטת ריב"ל דבעינן טפח שוחק בצירוף לבוד, ומאידך נפסק נמי הא דאמר רבא מיגו דהוי דופן לעניין סוכה הוי דופן לעניין שבת, ולכאוף כדי לומר האי מיגו מוכרחים אנו לומר שהתחדש דין דופן על אותו טפח כדי לומר דהוי נמי דופן לעניין שבת בכה"ג, וא"כ איך מסתדר אם מה דפסק כריב"ל דלשיטתו לא התחדש באותו טפח דין דופן.

וידידי הג"ר אלעזר דובינסקי שליט"א כתב בעמ' י"א לתרץ בזה, די"ל דגם לרבי סימון ורבי יהושע בן לוי מה שהתחדש בהלכה למשה מסיני הוא לא שיש על מחיצת טפח שם של דופן, אלא שעל רוב דופן נמי יש שם של דופן שלמה, והלכך שפיר יליף ליה דאמרינן מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת. ודייק כן מלשון רש"י שכתב בד"ה וכן לשבת וז"ל דמיגו דההוא טפח אגמריה רחמנא למשה במחיצות סוכה דליהוי ליה 'דופן שלימה' לסוכה הוי דופן נמי בשבת דסוכה לענין שבת ע"כ. ומדכתב רש"י שהתחדש בהלכה למשה מסיני שדופן זו היא כדופן שלמה, משמע שגם לשיטתם זהו החידוש בהלכה למשה מסיני ולא התחדש שאע"פ שאין שם דופן נמי מהני. ובאופן נוסף כתב לחלק ולומר שלעולם הנאמר במגו הוא לא דהוי 'דופן' נמי לענין שבת, אלא דהוי 'רשות' לענין שבת, ויש להוכיח כן משני המיגו ההפוכים שחידש רבא בסוגיין דסיכך על גבי מבוי שיש לו לחי וע"ג פסי ביראות כשרה, דהתם ודאי אין המגו דמשום דהוי דופן לגבי שבת הוי נמי גופן לסוכה, שהרי בשונה מסוכה, בשבת אין דין דופן אלא דין מחיצה ולכן מועיל צורת הפתח להיות כמחיצה בשונה מסוכה דלא מהני וכש"כ הר"ן כאן, אלא ודאי המגו הוא דכמו דהוי רשות לענין שבת הוי נמי לענין סוכה וכן להיפך. אולם המעיין ברש"י יראה שגם בשבת שניתרת על ידי מבוי שיש לו לחי, ביאר לן רש"י בסוגיין בד"ה ואילו וז"ל ואילו סוכה דשבת - אם עשויה כמבוי שתי דפנותיה זו כנגד זו סגי לה בלחי זקוף אצל היוצא אף על גב דאין רחבו טפח דמיגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה ע"כ. הרי לן דכתב רש"י שמה שבשבת מועיל מבוי שיש לו לחי הוא מפני שיש על הלחי שם דופן, ולא מפני שעל ידי הלחי יש שם של רשות.

ובאמת שהוא גמ' מפורשת בעירובין דף ט"ו ע"א שנחלקו בו אבוי ורבא האם לחי העומד מאליו מועיל מדין מחיצה או מדין היכר, ולהלכה הוא מדין מחיצה, וא"כ ה"נ שפיר דמי דמהני מדין מחיצה. אך בתירוץ קמא שפיר מיושבת הסתירה בפסקי השו"ע. וע"ש מש"כ לבאר בזה באופן נוסף על פי יסוד הגרי"ז שיש ב' דינים בהעמדת מחיצה ברוח שלישית.

בענין מחיצה שלישית / הרב אברהם ישעיהו לוקסנברג

בענין מה שהקשה ר' דניאל חסין שליט"א (גליון 4) מה הענין להעמיד את הטפח פחות מג' סמוך לדופן הא סגי בטפח. הנה בתוס' בדף ז: ד"ה סיכך ע"ג מבוי מבואר דהדין להרחיקו עד ג' הוי מדרבנן. ומאידך בר"ן שם כתב דהא דבעי צוה"פ מדופן שלישית. וש"מ דסוכה צריכה ב' מחיצות ניכרות ולא סגי בצוה"פ. ולכאורה לר"ן ממקום שבא ה"ה דל"מ לבוד בב' המחיצות. וצ"ע. ושור"ר שכ"כ במג"א בסי' תר"ל דמחיצה ע"י לבוד מהני רק כשעושה ד' מחיצות. משא"כ כשעושה ב' כהלכתן ושלישית טפח בעינן ב' מחיצות מעליא.

בענין חציצה ברובו שאינו מקפיד / הרב דוד יונגרייס

ראיתי את דבריו הנפלאים של הגר"א דובינסקי שליט"א בענין חציצה בטבילה, והעיר בדעת הני אחרונים דסברי שאחר שאמרו חכמים שאף רובו שאינו מקפיד חוצץ נמצא מקפיד עליהו משום גזירת חכמים ושוב יהא דין החציצה בו מדאורייתא שהרי רובו ומקפיד הוא, וא"כ מה טעם אמרו שמיעוטו המקפיד אינו חוצץ כיון דהוה גזירה לגזירה, והרי רובו שאינו מקפיד נמי דאורייתא הוא וכן"ל. ע"כ ההערה הנפלאה. ולכאורה ביאור הענין הוא דאע"ג שלמעשה כל שאינו מקפיד משום עצם החציצה אלא רק משום גזירת חז"ל שוב חשיב כרובו המקפיד שהוא חוצץ, מ"מ לא שייך לגזור מיעוט שאינו מקפיד אטו רובו שאינו מקפיד, דשוב אי"ז בכלל 'אינו מקפיד' שהרי הוא מקפיד, אך באמת כל היכא

תגובות על עלוני יגדיל תורה

שיהא רובו ולא יקפיד עליו כגון שאינו יודע תקנת חכמים שאסרו לטבול ברובו שאינו מקפיד ויחשוב שמותר לטבול כן הרי באמת לא יהא איסור החציצה בו מדאורייתא אלא מדרבנן, וא"כ ודאי נדון הדבר כגזירה לגזירה. וברור.

בענין לבוד / הרב שמחה לוי

רציתי להוסיף במש"כ הרה"ג ר' חיים בייפוס שליט"א ליישב קושיית האחרונים ע"פ יישובו של העמק ברכה על קושיית הגרעק"א ע"ד התוס' בסוכה שיש ב' טפחים סכך פסול בשני צידיה ובאמצע יש אויר ב' טפחים שכשרה משום של"א לבוד לחומרא לצרף ב' הסכך הפסול לשיעור ד"ט סכך פסול הפוסל, דמה טעם לא נפסול הסוכה ממ"ג, דאי יש לבדו הרי יש כאן סכך פסול ד"ט, ואי אין לבוד הרי האויר ב"ט נמי אמור לפסול שהרי הטעם שאין האויר פוסל פחות מג"ט הוא משום לבוד.

ושמעתי בזה מהגרא"ר שליט"א דיסוד דין לבוד לא בא לשנות את המציאות שיש בעינינו [היינו שאין הכוונה שאנו רואים את המקום כסתום ולא שאנו מחברים אל ב' החלקים זל"ז], אלא דזה ודאי יודעים אנו שבכל מחיצה או סיכוך ככל שיש פחות אויר ביניהם הרי המקום יותר תחום וסגור [ד"מ, מקום שיש לו סורגים, ככל שהרווח בין עמוד לעמוד בסורג יהיה מצומצם יותר הרי המקום שאותו הוא בא לתחום יותר סגור], וזה ענין מציאותי שרואה כל אדם ללא שייכות להלכה של לבוד. ובהלכה נתחדש גדר, שכל היכא שיש פחות מג"ט ביניהם הרי סגי בהכי כדי לדון את המקום כסגור וכמסוכך אע"ג שיש אויר באמצע, ואין לנו כל שינוי בהסתכלות על האויר, אלא למרות שהוא קיים סגי בשאר הסיכוך או המחיצה כדי להכשיר את המקום.

ומעתה בסוכה שיש בה ב' טפחים סכך פסול בשני צידיה ובאמצע יש אויר ב' טפחים שכשרה משום של"א לבוד לחומרא, היינו דכיון שאין אומרים לבוד לחומרא היינו שאין אנו רואים את המקום הזה כולו כמסוכך ע"י סכך פסול, וממילא סגי לן בכל שאר הסכך הכשר כדי לדון את הסוכה כמסוככת כהלכתה כיון שאין אויר של ג"ט שמפריד וגורם שלא לראותו כמסוכך, ולא שייך להקשות ממ"ג דאין לפנינו איזה דין להשלים את החסר, אלא כל הנושא בזה הוא בדין, מה נדון כסיכוך אחד לפסול ומה נדון כסכך כשר להכשיר. ועי'.

בענין איסור אכילה קודם ספיה"ע / הרב ד. בן יחזקאל

הגאון ר' אלהנן מן שליט"א העיר כמה הערות נפלאות בדיני ספיה"ע ודפח"ח, ושם כתב לבאר מש"כ המ"ב שלמאי דקיי"ל ספיה"ע דרבנן יש בדין שאף אם התחילו אין מפסיקין אי לא משום שהוא דבר שאין בו טורח, דמ"ש מתפילת ערבית שמבואר שכיון שזמנה כל הלילה יש לחוש שמא ישכח ומפסיקין. וכתב דחזינן שאף ביום מצוה הוא ול"ד בלילה, שהרי אם לא ספר בלילה יש לו לספור ביום, ואם ספר ביום יכול להמשיך ולספור בברכה הרי שחשיב נמי כזמן המצוה.

ויש להעיר דהא כתב המ"ב בטעם הדבר [כמו שהביא שם במוסגר] משום ס"ס שמא אין הימים מעכבין ושמא יומא נמי מצוותה הוא, ומשמע שלמ"ד שבעינן ספירת לילה הרי אין בענין ספירת היום כלום, וא"כ נמצא כל יישובו לשיטה הסוברת שמהני נמי ספירת יום, שלשיטתו בעינן לטעם שכתב המ"ב.

אכן המעיין במקור הדין בתרוה"ד (סי' לז', הביאו בב"י) דאי שכח לספור יום א' בלילה וספר במקומו ביום יכול להמשיך ולספור בשאר הימים בברכה דמיקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום אחד לגמרי. ולכאורה כוונתו ע"פ מה שמצינו בדברי המרדכי (ס"פ שני דמגילה, סי' תתג') שהביא מר' יעקב בר יקר מ'י שלא ברח בלילה מהו שיברך ביום, והשיב שכר ספירה יהבינן ליה שכר ספירה בזמנה לא יהבינן ליה, ומבואר דאע"ג שעיקר המצוה היא לספור בלילה וזוהי המצוה כתיקונה ובשלמותה, עכ"פ יש קיום מצוה אף היכא שספר ביום, וזה כוונת התה"ד, דאף לש' הבה"ג כל מאי דאמרינן דאי שכח למנות יום א' תו אינו סופר בשאר הימים היינו היכא שלא מנה כלל, אבל היכא שמנה ביום אף אי נימא דאינו יכול לספור בברכה ומשום דאי"ז המצוה כצורתה, עכ"פ כיון דסו"ס ספר באותו היום א"א להחשיבו כחסרון בתמימות שהרי לא דילג יום א' לגמרי דסו"ס ספר את אותו היום ושפיר חשיב תמימות בכה"ג. ולפ"ז נכוננו דבריו לכו"ע, דאף להשיטות הסבורות שאינו יכול לברך על ספירת לילה, מ"מ חשיב כזמן המצוה שלא בשלימות, ושוב ל"ה מצוה שזמנה כל הלילה.

מהנעשה והנשמע

ברשת הכוללים 'אור התורה' - אב תשפ"ו

מעמדות סיומים, הרחבת גבולי התורה

ואירועי רשת הכוללים 'אור התורה'

הקמת כולל 'לרעך כמוך' בסניף נתיבות שלום

בשורה נרגשת בקרב עולמה של תורה: רשת הכוללים 'אור התורה' ממשיכה במגמת הצמיחה וההרחבה, ומבשרת על פתיחתו של סניף נוסף - כולל ייחודי הנושא את השם 'לרעך כמוך'. מסגרת לימוד חדשה זו תוקדש כולה להעמקה, עיון ובירור יסודי במשנת המצוות וההלכות שבין אדם לחברו.

הכולל החדש נקבע בין כותלי סניף הרשת בקהילת "נתיבות שלום", והוא כבר משמש אבן שואבת לאברכים מצוינים המבקשים לקנות ידיעה מקיפה בנושאים רגילים וחיוניים אלו, החל מן המקורות בסוגיות הש"ס, דרך ראשונים ואחרונים, ועד לפרטי ההלכה למעשה בחיים המודרניים.

בראשות הכולל החדש עמוד הגאון הרה"ג רבי דוד אריוביץ שליט"א, מחבר סדרת הספרים הנודעת 'לרעך כמוך' בענייני מצוות שבין אדם לחברו, ומגדולי מורי ההוראה בעניינים אלו, אשר מוביל את דרכם של הלומדים ומנווט את כיוון העיון בבית המדרש. כחלק מתפקידו, מוסר הרב אריוביץ את שיעורו המרכזי בימי ראשון בשעה 10:00 בערב, שיעור המתמקד בביאור סוגיות היסוד של הכולל בענייני 'לרעך כמוך'.

לצד הסדרים, נמסרים עוד שיעורים בסוגיות אלו: בימי שלישי, בשעה 10:15 בערב: מתכונת השיעורים: השיעורים יתקיימו לסירוגין - פעם בשבועיים יימסר המשא המרכזי על ידי הגאון הרב אריה ליבוביץ שליט"א, ובשבועות שבין לבין יימסרו שיעורים מפי רבנים נוספים מלומדי הכולל.

ייחודיותו של כולל 'לרעך כמוך' מתבטאת בשיטת הלימוד המובנית שנקבעה בו. התוכנית אינה מסתפקת בלימוד תאורטי, אלא חותרת להגיע לבירור מוחשי של שאלות אקטואליות בהלכות לשון הרע, ואהבת לרעך כמוך, וכלל החיובים החברתיים וההלכתיים שבין אדם לרעהו. האברכים עמלים על הבנת פסקי ההלכה מתוך עומק התלמוד, ומקבלים כלים מעשיים לפסיקה בהירה ומדויקת. הנהלת רשת 'אור התורה' מביעה סיפוק רב עם פתיחת השערים, ומאחלת לראש הכולל ולבני החבורה ברכה והצלחה מרובה בעמלם, להגדיל תורה ולהאדירה.

הדגמה מעשית במסכת חולין

בני חבורת הדף היומי, העמלים בתקופה זו על סוגיות המורכבות של מסכת חולין, זכו לחוויה לימודית ייחודית ויוצאת דופן המשלימה את הבנת הסוגיות המורכבות, תוך כדי המחשה מעשית.

לרגל לימוד הלכות שחיטה ודיני טריפות, יזמו ראשי החבורות מעמד הדגמה מיוחד. מלאכת השחיטה בוצעה בפועל על ידי ראש החבורה, הרה"ג רבי מנשה גבאי שליט"א, ראש כולל ב'אהבת שלום' וב'רצופות', בקי ואומן במלאכת השחיטה ובהעמדת תלמידים רבים בנושאים מורכבים אלו, יחד עם תלמידו ראש חבורת נדה, הרה"ג רבי יצחק דיין שליט"א - בקיא ואומן אף הוא במלאכה זו מזה שנים רבות. השחיטה בוצעה בדקדוק רב, ותוצאותיה עמדו בהידורים המחמירים ביותר של כשרות למהדרין מן המהדרין.

מהנעשה והנשמע

ברשת הכוללים 'אור התורה' - אב תשפ"ו

במהלך המעמד כולו, שהפך לשיעור חי ותוסס, הדגימו הרבנים בפני האברכים המשתתפים את מגוון ההלכות הנלמדות בין כותלי בית המדרש:

העמדת הסכין - בדיקת הסכין על כל פרטיה ומניעת פגיונות.

בדיקת האברים - הדגמה מוחשית של בדיקת הריאות, בדיקת סירכות, בדיקת צומת הגידים ומבנה האברים הפנימיים כפי שהוא מופיע בסוגיות הגמרא.

כלל המשתתפים הביעו סיפוק עצום וציינו כי השיעור המעשי תרם תרומה כבירה להבנת עומק הפשט בסוגיות, והפך את הלימוד למזומן וברור בפי הלומדים.

לאחר תקופה של שקידה מאומצת והשלמת מסכת הלימוד, התכנסו בני החבורה למעמד סיום חגיגי בבית המדרש. את שולחנות סעודת המצווה הברשית והחגיגית פיאר בשר הכבש שנשחט במהלך ההדגמה המקצועית.

בני החבורה ועמלי התורה הסבו יחד בשמחה ובהודיה להשי"ת, מתוך תחושת רוממות על הזכות לשלב בין עמלה של תורה בעיון לבין קיומה המעשי והמדוקדק בשטח.

משא מרתק מפי הגר"ר סוויד שליט"א בסניף 'עטרת שלמה'

בני החבורות בסניפי הרשת 'עטרת שלמה' ו'שירה חדשה' זכו לזמן מרומם ומעיין המתגבר, עם ביקורו המיוחד של הגאון הגדול רבי **רפאל סוויד שליט"א**, ראש ישיבת 'תפארת שלמה'. הרב שליט"א נשא משא מרתק ומקיף המתווה דרך ישרה בעבודת הלימוד, והציג בפני האברכים משנה סדורה בכל הנוגע לדרכי העלייה וההתמודדות עם אתגרי הדור הנוכחי.

במרכז דבריו הרחיב ביסוד הגדול של ניצול וייעול כוח הריכוז של הלומד. הרב הבהיר כי הכוחות האדירים הטמונים בכל אחד ואחד אינם גזירה, אלא מעיין חי שכל לומד יכול וצריך לפתח מתוך מקומו, על ידי מציאת ה'מחייבים' הנכונים שיוציאו את כוחותיו מן הכוח אל הפועל.

מתוך תפיסה זו, הציג הרב גישה מחודשת לגבי יצירת חוויית הצלחה והגעה לריכוז מקסימלי:

חיבור אל הלימוד האהוב - אין להעמיד את כל הלומדים תחת תבנית אחידה של מסלול אחד. תנאי יסודי לרציפות וריכוז בעמל התורה הוא למצוא את סגנון הלימוד ואת הנושאים הקרובים אל לב הלומד, שכן "אין אדם לומד אלא מקום שלבו חפץ", ומתוך החיבור הפנימי צומחת ההתמדה.

יצירת מחייבים ומסגרות - כדי לעורר את המוח ולהביאו למצב של ערנות ודריכות, מומלץ לכל אברך להציב לעצמו מסגרות ברורות ומחייבים מעשיים שישמרו על קצב הלימוד וימנעו הסחות דעת.

בסיום משאו, נגע הרב בנקודה רגישה הנוגעת למאפייני התקופה הנוכחית. בדורנו, כמות המידע הרועש והססגוני הצף מסביב היא חסרת תקדים בהשוואה לדורות עברו, וריבוי זה עלול להעמיס על הראש, לפזר את הריכוז ולדחוק את ידיעות התורה.

כדי להתמודד עם אתגר זה ולהגיע לריכוז עמוק, הטעים הגר"ר סוויד כי על הלומד להעמיד כנגד זה תורה "צבעונית", חיה ומעשית לא פחות. ככל שהסוגיה תצטייר בראשו של האברך בצורה מוחשית, חיה וחווייתית יותר, כך היא תקבל מעמד איתן בנפשו, תמקד את כל חושי, וידיעות הקודש לא יאבדו בשלל ידיעות החולין של העולם שמחוץ לכותלי בית המדרש.

הדברים הנחרצים והמחכימים עוררו התרגשות רבה והדים נרחבים בקרב בני החבורות בשני הסניפים, אשר יצאו מן המעמד בתחושת חיזוק עמוקה ובכלים מעשיים ומחודשים להמשך עמלם ורוממותם בלימוד.

מהנעשה והנשמע

ברשת הכוללים 'אור התורה' - אב תשפ"ו

שמחת התורה והשותפות: מעמד מרומם בסניף מודיעין

אווירה חגיגית ורוממות רוח אפפו את היכל בית המדרש של סניף רשת הכוללים "אור התורה" בעיר מודיעין, כאשר בני החבורה, רבני הסניף וראשי הנהלת הרשת התכנסו יחד לציון מאורע ייחודי המשלב שמחה של מצווה בשמחתם של תומכי התורה ומחזיקיה. המעמד המיוחד שילב שתי שמחות גדולות: סיום מסכת מגילה שנלמדה בעמל וביסודיות על ידי בני החבורה לאורך התקופה האחרונה, ויחד עמו שמחת בר המצווה לבנו של ידיד הרשת המובהק, הרב יונתן חדד שיח'ל. הרב חדד, אשר נודע ברוחו המופלג של לבבו ובמסירותו לעמלי התורה, נושא בעול החזקת סניף הכולל במודיעין ומאפשר לאברכים לשקוד על תלמודם מתוך הרחבת הדעת.

מסכת מגילה נלמדה שם מדי יום בשיעור עיוני מרתק מפי ראש החבורה לבני הקהילה במודיעין, הרה"ג יצחק דבורקס שליט"א, ועתה הגיעו את גומרה של תורה, בסייעתא דשמיא.

האירוע נפתח בסיומה של המסכת על ידי אחד מחשובי הלומדים, ולאחריו פתחו בני החבורה בריקודים לכבודה של תורה. בהמשך המעמד נשאו ראשי הרשת דברי ברכה והוקרה המכוונים כלפי נדיב הלב, הרב יונתן חדד. בדבריהם עמדו על החיבור האמיץ שבין לומדי התורה לבין מחזיקיה, ועל הזכות הכבירה הנפלת בחלקו של מי שמקדיש מהונו וממרכו כדי שקול התורה ימשיך להדהד בעוז ובגאון.

רגע מרגש במיוחד נרשם כאשר ראשי הכולל ונציגי בני החבורה ביקשו להעניק תשורה ייחודית לחתן בר המצווה, כאות תודה והערכה לאביו.

לחתן השמחה הוענק סידור מהודר בכריכת עור יוקרתית. אל הסידור צורפה הקדשה וברכה אישית חמה, אשר נכתבה ונחתמה במיוחד עבור המאורע על ידי מרן הראשון לציון, הגאון הגדול רבי שלמה משה עמאר שליט"א. בברכתו האציל הרב מברכותיו על הנער העולה לעול מצוות, שיזכה לגדול לתלמיד חכם וירא שמיים, להאיר את סביבתו ולצעוד בדרכי אבותיו הישרות. המעמד נחתם בסעודת מצווה מפוארת, כאשר בני החבורה וראשי הרשת מברכים את הרב יונתן חדד ומשפחתו שיזכו לראות את כל יוצאי חלציהם גדלים לתורה, לחופה ולמעשים טובים, מתוך בריאות איתנה, שמחה והרחבת הדעת לאורך ימים ושנים טובות.

חבורת 'חושן משפט' חדשה בסניף "שירה חדשה"

תנופת ההתרחבות והצמיחה של רשת הכוללים "אור התורה" נמשכת ביתר שאת, עם פתיחתה המיוחלת של חבורת לימוד חדשה ומבוקשת. החבורה, אשר נקבעה בין כותלי סניף הרשת בבית המדרש "שירה חדשה", מוקדשת כולה לעיון מעמיק ויסודי בהלכות ודינים השייכים לחלק 'חושן משפט'.

מסגרת לימוד זו נועדה לתת מענה לאברכים מצוינים המבקשים לקנות ידיעה מקיפה וברורה בסוגיות הסבוכות של דיני ממונות, נזיקין, והלכות דיינים, החל ממקורות הסוגיה בגמרא ובמפרשים ועד לפסקי ההלכה למעשה בימינו.

על ראשות הכולל הופקד הגאון הרה"ג רבי דוד ישראל שליט"א. המנחה את בני החבורה בסדר הלימוד, במטרה להבהיר את יסודות הדינים ולפשט את הסוגיות המורכבות.

שיטת העיון בחבורה שמה דגש מיוחד על השלבים הבאים: מבירור שורשי הסוגיות, לימוד מעמיק בגמרא, ראשונים ואחרונים להבנת עומק הסברא של דיני הממונות, ועד להלכה למעשה: טור, שולחן ערוך ונושאי הכלים, תוך התמודדות עם שאלות

מהנעשה והנשמע

ברשת הכוללים 'אור התורה' - אב תשפ"ו

אקטואליות ומקרי מבחן מודרניים הבאים לפתחם של בתי הדין.

פתיחת החבורה הנוכחית מהווה נדבך נוסף בחזון הנהלת כולל "אור התורה" להנגיש מסלולי לימוד מגוונים ומעמיקים לכלל האברכים. בהנהלת הכולל מביעים סיפוק רב מההיענות הגבוהה ומהאווירה התוססת של עמל התורה המורגשת בבית המדרש מאז פתיחת הזמן. ראשי הכולל מסרו כי היד עודנה נטויה, ובימים אלו כבר נבחנות אפשרויות לפתיחת שלוחות וחבורות נוספות, על מנת להמשיך ולהרחיב את גבולות הכולל ולהגדיל תורה והאדירה.

משא מרתק בענייני חזרה וידיעת התורה מפי הרב ישראל גולדווסר שליט"א

זכו בני קהילת "שירה חדשה" והציבור הרחב לשיעור ייחודי ומנווט דרך מפי הגאון הרב ישראל גולדווסר שליט"א, יו"ר מפעל "אור עולם" ומפיץ שיטת החזרות הנודעת "מזומנים".

השיעור המיוחד, שעסק בהרחבה ביסודות החזרה העקבית ובכלים המעשיים להגעה לידיעה מקיפה וברורה של הסוגיות, משך אליו קהל רב מתושבי האזור ומלומדי הכוללים. המשתתפים קיבלו הדרכה מעשית כיצד להפוך את הלימוד לקניין נצחי המונח בכיסו של הלומד.

קודם לכן, כהכנה דרבה לקראת השיעור, התקיים בהיכל בית שלישי סדר לימוד מיוחד ומרוכז עבור לומדי תוכנית "אור עולם". במהלך הסדר שקדו האברכים על חזרה יסודית ושינון של הסוגיות הנלמדות בתקופה האחרונה, מתוך מטרה להעמיק את השליטה בחומר ולהגיע מתוך מוכנות למשא המרכזי.

תורה וטהרה

מעמד מרומם ובעל משמעות רבה צוין בקרב בני החבורה ללימוד הלכות טהרה, המצטרף לשורה ארוכה של הישגים תורניים ברשת הכוללים "אור התורה".

בני החבורה, אשר שקדו לאורך התקופה האחרונה בעמל רב וביסודיות מופלאה על הלכות נדה, חגגו את סיום פרק הלימוד המורכב. הלימוד, שהתאפיין בעיון מעמיק החל מן המקורות בגמרא ובראשונים ועד לפרטי הפסקים בשולחן ערוך ובנושאי כליו, הובל והונחה לכל אורך הדרך על ידי ראש החבורה, הגאון הרה"ג רבי יצחק דייץ שליט"א, אשר נוסך בלומדים בהירות רבה והדרכה פסקנית.

כחלק מן השאיפה להגיע לידיעת ההלכה בצורה מזומנת וברורה, העמידו עצמם בני החבורה למבחן מסכם ומקיף על כלל החומר הנלמד. האברכים החשובים עלו למעונם של גדולי מורי ההוראה, ועמדו בהצלחה מרובה בכור המבחן אצל הפוסק הנודע, הגאון הגדול רבי שריאל ריונברג שליט"א. במהלך המבחן הפגינו הלומדים בקיאות מופלגת והבנה עמוקה בפרטי הדינים על כל גווניהם, וזכו לשבחים מרובים מפי הפוסק שליט"א, אשר הביע את קורת רוחו המרובה מרמת הידיעה של האברכים ומדת דיוקם בהלכה. הנהלת הרשת מברכת את בני החבורה ואת העומד בראשה שיזכו להמשיך ולנוע מחיל אל חיל, להרחיב את גבולות הידיעה, ולרוות רוב נחת מתוך שקידת התורה והוראתה.

קינה ונחמה, לעמלי אור התורה

קינת הצפיה - אור התורה

אור התורה בוקע בלילה, / בא להאיר מחשך ואפלה,
 גחלת אש מסיני לא כבתה, / דורות של גלות בעזה נשאתה.
 הגות עמלים בבתי מדרשים, / וקול התלמוד מחדש כחדשים,
 זכרון מקדש בסברה ובדין, / חזון ותקוה בלבבות הם יוסדים.
 טעם זבול כשהעולם עוד שומם, / יפיק האור מבית המדרש המרום,
 פרעם יגדיל תורה ויאדיר, / לשבר חשכת ליל ותבל להזהיר.
 מתוך הקינה נשמעת הנחמה, / נר המערכה יעלה בתקומה,
 סובבים הלומדים כחומה בתחלה, / עוטים עז ואור לקראת הגאולה.
 פנו לציון ברנה ובשיר, / צפית הדורות את העולם תעיר,
 קרא לשבים לשוב אל הדביר, / ראה בבנין המקדש המזהיר.
 שיר חדש ישמע בהר המוריה, / תורה ועובדה באור ובתחיה.
 חוסה על דבירה והשב כהנים לעובדה, / פי עין בעין תראה השכינה בתפארתה.
 כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

קינת הנחמה - אור התורה

אור התורה הקדוש מאיר במחשך, / בתוך גלות ארצה שזמנה נמשך,
 גחלת הלימוד בעולם לא תכבה, / דורש ה' לנחמה עוד מקנה.
 היכלי הכוללים מלאים בעמלים, / וגרות של תורה בתבל הם מעלים,
 זכרון מקדש מחיה את הנשמה, / חזון של גאולה גביא הנחמה.
 טעם האור הבוקע מבית המדרש, / יפיץ את החשך ויעלה מחדש,
 פונן עיר ציון ובנה ההיכל, / להביא ישועה לעם נדפא ואמלל.
 מתוך החשכה יבקע אור התורה, / נר לרגלינו בעת צרה ואורה,
 ספרי הסברה מאירים כמנורה, / עד יעלה הקץ ותשוב התגורה.
 פאר החבורות יעלה בצפירה, / ציון השממה תתנער מעפירה,
 קבץ הנדחים אל חצר התעודה, / ראה בנחמת ירושלים הבנויה.
 אור התורה יגדל עד יכונן הדביר, / ואור חדש על ציון מהרה יזהיר.
 שערי הדביר יפתחו לרוחה, / תורה ועובדה ישובו בשמחה.
 אור התורה יגדל עד יכונן הדביר, / ואור חדש על ציון מהרה יזהיר.
 ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

מראות הקודש

מעמדות, סיומים ואירועים מיוחדים ברשת הכוללים אור התורה

סעודת מצוה
בסיום מסכת,
עם בשר
הכבשי
שינשיחטי
במסגרת לימוד
דף היומי

פתיחת הכולל החדש
'לרעך כמוך', נתיבות שלום

שיעור מרתק
בעניני זכרון
וידיעת התורה,
מהרב סוויד,
בעטרת שלמה
ובטיירה חדשה

סיום מסכת
מגילה, ושימחת בר
מצוה, בסניף
מוזינעין

ברכת מזל טוב

לידידנו הנעלים בני חבורת 'אור התורה' די בכל אתר ואתר
לרגל השמחה השרויה במעונם

הרה"ג נחום קפלן שליט"א

הרה"ג יאיר הרשקוביץ שליט"א

הרה"ג יואל גראד שליט"א

הרה"ג אליה בנישו שליט"א

לרגל הולדת הבן

לרגל שמחת הבר מצווה לבנו נ"י

לרגל הולדת הבת

יה"ר שיוכה לרוות רוב נחת ממנו ומכל יוצ"ה

יה"ר שיוכו לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים,

ורוב נחת דקדושה

כעתירת

בני החבורה

ראשי החבורות

ראש הכולל

עם חתימת גליון חודש אב המפואר, מערכת 'יגדיל תורה' של רשת הכוללים "אור התורה"

שוקדת על עריכת הגליון הבא – גליון חגיגי ומורחב אשר יופיע בעז"ה

לקראת הימים הנוראים וחגי תשרי תשפ"ז

זוהי הזדמנות פז לכלל חברי הכוללים ולומדי בית המדרש ליטול חלק,

להגדיל תורה ולהאדירה, ולשלוח את פרי עמלם בעומק הסוגיות

ניתן להגיש מאמרים, חבורות והערות בנושאים הבאים:

- ענייני דיומא: בענייני תשובה, מצוות שופר, הלכות סוכה וארבעת המינים, וסדר המועדים.
- סוגיות הש"ס: ביאורים, מערכות והארות עמוקות בסוגיות הנלמדות כעת בהיכלי הכוללים.

1. נא להקפיד על כתיבה תמציתית, ערוכה ומנומקת היטב (עד כ-800 מילים למאמר).

2. את החומרים יש להעביר לראשי הכוללים או ישירות למייל המערכת לא יאוחר מיום כ"ב באלול.

3. המערכת שומרת לעצמה את הזכות לערוך או לקצר את המאמרים כפי צורכי העימוד והסגנון.

בברכת התורה, מערכת יגדיל תורה

הגליון נתרם

להצלחת התורם שליט"א

החפץ בעילום שמו

שתרם כל הוצאות העלון

לומדים יקרים!

הגליון הבא יצא אי"ה בעוד מספר שבועות, לקראת הימים הנוראים

ניתן לשלוח ד"ת (עד 700 מילים) לכתובת 7692680@gmail.com

כמו"כ, נא לעדכן שמחות ועדכונים את ראשי הכוללים שליט"א או דרך מערכת נדרים,

בברכה, הנהלת כולל אור התורה בארה"ק